1912
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak“
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—3 (բայց կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“.
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK“.

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ.
Օգոստոսի 1-ից մինչև սեպտ. 1-ը 85 կ.
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ. ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
„Ս. Մ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ և Բ. Գ. ՕՀԱՆԵԱՆ“
ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ,
որի կանոնադրութիւնը Բարձրագոյնս հաստատված է յունիսի 10-ին 1912 թ., սրանով յայտնում է ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ Ընկերակցութիւնը յուլիսի 1-ից 1912 թ. ձեռնարկել է իր գործունէութեան 1.200,000 րուբլի դրամագլխով.
Ընկերակցութեան Վարչութիւնը գտնվում է Վլադիկավկազում:
Վարչութեան դիրէկտորներ ընտրված են՝
ՍԵՐԳԷՅ ՄԱՐԿՕՎԻՉ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, ԻՎԱՆ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻՉ ՕՀԱՆԵԱՆ,
ԳՐԻԳՈՐ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻՉ ՕՀԱՆԵԱՆ և ԻՎԱՆ ԻԼԻՉ ՎԱՎԻԼՕՎ:
Ընկերակցութիւնը կատարում է մանուֆակտուրային ապրանքների մեծաքանակ ու հատավաճառ առևտուր, և ունի՝

ՄԵԾԱՔԱՆ. ՎԱՃԱՌՔԻ ՊԱՀԵՍՏՆԵՐ	ՀԱՏԱՎԱՃԱՌ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ
ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶՈՒՄ	ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶՈՒՄ
ԳՐՕԶՆԱՅՈՒՄ	ԳԵՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ
ԳԵՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ	ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ	ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ	ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ
և տօնավաճառներում՝	ԱՐԴՕՆՍԿԱՅԱ կայար.
ԳԵՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ	ՊՐԱՍԿՕՎԵՅԱ գիւղում:
ԳՐՕԶՆԱՅՈՒՄ.	առ. 524. 10—10

Թիֆլիսի Քաղաքային Ուպրավայից
Թիֆլիսի նահանգապետի կողմից «Кавказъ» լրագրի 1909 թ. ապրիլի 25-ի համարում յայտարարված սանիտարական մասի պարտադիր որոշումների երրորդ կէտը ասում է. «Ներկայ կանոնները հրապարակվելու օրից, երկու տարվայ ընթացքում, բոլոր տներում բակերը պէտք է պատշաճաւոր եղանակով լինեն սալայատակված քարով, ցեմենտով կամ ասֆալտով, բացի պարտէզի կամ ծաղկանոցի համար նշանակված և ամայի մասերից. Վերջիններս պէտք է քարէ կամ փայտէ ցանկապատ ունենան և շարունակ մաքուր պահվեն»:
Ի նկատի ունենալով այն, որ յիշեալ ժամանակամիջոցն անցել է, Քաղաքային Ուպրավան խոնարհաբար խնդրում է այն պ. պ. տնատէրերին, որոնց տներում յիշեալ յօդուածի պահանջները չեն իրագործված, հոգ տանել հենցամսեայ ժամանակամիջոցում, հաշւելով այդպիսին ներկայ տարվայ օգոստոսի 1-ից, կատարելու այդ պահանջները, նախազգուշացնելով՝ որ չը կատարողները պատասխանատւութեան կենթարկվեն:
(առ.) 554. 3—2

«ՄՇԱԿԻ» ՅՕԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ հրատարակութեամբ
Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
Լ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ կազմած
„ՄՇԱԿԻ“ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ (1872–1912)
Հանգուցեալ Գր. Արծրունու, Անդր. Արծրունու, Րաֆֆիի, Գ. Սունդուկեանի, Ա. Արփիարեանի, Ե. Տէր-Մարկոսեանի, Ալ. Քալանթարի և Հ. Առաքելեանի պատկերներով.
Գիրքը բաղկացած է 132 էջից, տպված է ամենալաւ թղթի վրա և պարունակում է իր մէջ «Մշակի» 40 տարվայ համառօտ պատմութիւնը, բոլոր խոշոր երեւոյթների, բելլետրիստ. երկերի, նշանաւոր յօդուածների և այդ ժամանակամիջոցում «Մշակի» ունեցած աշխատակիցների և թղթակիցների անունների յիշատակութիւնը.
ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.
Պահեստը Թիֆլիսում, «Մշակի» գրասենեակում.
«Մշակի» բաժանորդները ճանապարհածախք չեն վճարում.
ԳՐՔԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԻՑ ՍՏԱՑՎԱԾ ԶՈՒՏ ԱՐԴԻՒՆՔԸ ՅԱՏԿԱՑՎՈՒՄ Է «ՄՇԱԿԻ» ՖՕՆԴԻՆ.
(առ.) 0—12

«ՄՇԱԿԻ» ՅՕԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ԿԱՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ հրատարակութեամբ
Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
„ՄՇԱԿ“ ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ
(«Մշակի» 40-ամեայ յօբելեանի առիթով)
I հատոր
Բաղկացած 7+294 մեծադիր էջից, Գր. Արծրունու գրաւիր. պատկերով.
Գինը ՄԷԿ րուբլի:
Պահեստը Թիֆլիսում, «Մշակի» գրասենեակում.
«Մշակի» բաժանորդները ճանապարհածախք չեն վճարում.
ԳՐՔԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԻՑ ՍՏԱՑՎԱԾ ԶՈՒՏ ԱՐԴԻՒՆՔԸ ՅԱՏԿԱՑՎՈՒՄ Է «ՄՇԱԿԻ» ՖՕՆԴԻՆ.
(առ.) 0—15

ՇՈՒՇԻ
Մատչելի գնով «Թօփխանա» շուկայի մօտ ԾԱԽՎՈՒՄ Է Լեւոն Վարազեանի քարաշէն երկյարկանի ՏՈՒՆԸ:
Գնելու պայմանների մասին դիմել Շուշում Գերասիմ Խուբլարեանին, կամ Վարազեանին՝ Պեատիգորսկում, նամակով—Провалъ, дача № 13.
(օ.մ.) առ. 499. 15—10

ՇԱՄԱԽՈՒ հայոց ծխ. դպրոցի համար հարկաւոր է 25-ական դասի համար 20-ական րուբլի դասագնով հայոց լեզուի և այլ առարկաների համար ԵՐԿՈՒ ՈՒՍՈՒՑԻՉ,
Ռուսաց լեզուի համար ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ.
Հասցէն՝ Шемаха, Предсѣдателю Попечит. арм. церк.-прих. школы Артему Доліянцъ.
(առ.) 552 3—2

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
Բաժանմունքը Թիֆլիսում, Գօլ. պր. 21, տուն Արտիստական Ընկ., տելեֆոն № 355.
Պահեստումս կան մեծ քանակութեամբ բոլոր պաստառներ ամենավերջին ոճով,
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
8 կոպ. սկսած մինչև 6 ր. [illegible]
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներում:
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ:
(և.ու.) առ. 154. 50—41

ՊՈՒԱՆԿԱՐԷԻ ԱՅՑԸ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
28 յուլիսի

Պետերբուրգ.—Ժամը 8 և 30 րոպէին, առաւօտեան, Պուանկարէն իր ուղեկիցներով «Կոնդէից» անցաւ «Նէվա» զրահանաւը, ուր դիմաւորեց նրան զինուորական մինիստրը. «Նէվան» ֆրանսիական դրօշակներով զարդարված՝ հասաւ Պետերբուրգ առաւօտեան ժամը 10-ին. Նաւահանգստում Պուանկարէին դիմաւորեցին Կոկովցեվը, Սազոնովը, Պարիզի ռուսաց դեսպան Իզվոլսկին և պաշտօնական անձինք ու ֆրանսիական դեսպանութիւնը լրիւ կազմով. Այստեղից Պուանկարէն, հաւաքված բազմաթիւ ժողովրդի ուրա աղաղակներով, ուղևորվեց ֆրանսիական դեսպանատունը:

Առաւօտեան ժամը 11-ին, Պուանկարէն և նրան ուղեկցող անձինք գնացին Պետրօպավլովսկի տաճարը, ուր Պուանկարէն թարմ ծաղիկներից և ֆրանսիական ազգային գոյներից կազմված մի պսակ դրեց Ալէքսանդր III-ի դամբարանի վրա՝ հետևեալ մակագրութեամբ. «Le gouvernement de la République Française».

Ֆինանսների մինիստրը հերքում է այն տարածված լուրերը, թէ իբր Պուանկարէի Ռուսաստան գալով մտադրութիւն կայ նոր խոշոր փոխառութիւն անել.

—

Պետերբուրգ.—Յուլիսի 28-ին արտաքին գործերի մինիստրի մօտ ճաշկերոյթ տրվեց ի պատիւ ֆրանսիական մինիստր նախագահ Պուանկարէի. Ներկայ էին նորեկ հիւրերը, ֆրանսիական դեսպանը և դեսպանութեան պաշտօնեաները, մինիստրների խորհրդի նախագահ Կոկովցեվը, բոլոր մինիստրները և այլ պաշտօնական անձինք.

Նոյն օրը Պուանկարէն այցելութիւն տուեց մինիստրների խորհրդի նախագահին և արտաքին գործերի մինիստրին. Կոկովցեվը փոխադարձ այցելութիւն տուեց.

Երեկոյեան ժամը 6-ին Պուանկարէն ընդունեց Պետերբուրգի ֆրանսիական գաղութի ներկայացուցիչներին, ապա այցելեց Մեծ Իշխան Նիկոլայ Միխայլովիչին և մեծ պետութիւնների դեսպաններին.

—

Պարիզ.—Պուանկարէին ցոյց տրված ընդունելութեան առիթով, «Տանը» ասում է. «Ֆրանսիան շատ զգացված է այն բացառիկ, նոյնիսկ մինիստրի աստիճանին անհամապատասխան, պատիւների համար, որով Թագաւորն ու Իր կառավարութիւնը շրջապատում են Պուանկարէին»:

—

29 յուլիսի

Պետերբուրգ. — Պետերհոֆեան Մեծ Պալատում Նոցին Կայսերական Մեծութիւններ Թագաւոր Կայսրն ու Թագուհի Կայսրուհին ընդունել են ֆրանսիական մինիստր-նախագահ Պուանկարէին ունկնդրութեան. Ընդունելութիւնից յետոյ Թագուհի Կայսրուհին հեռացել է Պալատից. Կայսրին ներկայացել են ֆրանսիական հիւրերը. Ապա տեղի է ունեցել նախաճաշ. Նախաճաշին ներկայ են եղել նաև Պարիզի դեսպան Իզվոլսկին, ֆրանսիական դեսպանատան խորհրդականը և այլք.

—

Վիէննա. — Տեղիս «Ֆրէմդենբլատ» թերթը Պուանկարէի Ռուսաստան գնալը քննութեան առնելով գրում է, թէ այդ այցելութեան քաղաքական նշանակութիւնը կայանում է ֆրանս-ռուսական դաշնակցութեան կապը հաստատուն լինելը նորից չեշտելու մէջ. Այդ այցելութիւնը ուղղակի մի ցոյց է որպիսին՝ ընդհանուր խաղաղութեան պահպանման և ամրացման տեսակէտից՝ կարելի է բաւականութեան զգացումով ողջունել:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
28 և 29 յուլիսի

Պետերբուրգ.—Կէսօրից յետոյ ժ. 6-ին Նոցին Մեծութիւններ Թագաւոր Կայսրը և Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդօրօվնան Օգոստափառ Զաւակների հետ միասին «Ալէքսանդրիա» զբօսանաւով վերադարձան Պետերհոֆ.

Մարսովի դաշտում մինիստրների խորհրդի նախագահի և զինուորական մինիստրի ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ «Պօտէշնիների» բարձրագոյն զօրահանդէսի կրկնողութիւնը.

Տարիֆային կոմիտէտը որոշեց պակասեցնել հացի փոխադրութեան տարիֆը սիբիրեան երկաթուղու կայարաններից մինչև Կոտլաս՝ պուդը 2—4 կոպէկով.

—

Մոսկվա. — Համասլաւօնական մեղուապահների համագումարը իր վերջին նիստում հաստատեց երկրորդ համագումարի բանաձևը, որով յանձնարարվում էր մեղուապահների միութեան բուլղարական բաժանմունքին մօտ բերել Ռուսաստանը և միւս սլաւօնական պետութիւնները. Մի բանաձևով շեշտվում է, որ անհրաժեշտ է մանր վարկ ստեղծել մեղուապահութեան զարգացման համար. Բանկէտ տեղի ունեցաւ, որտեղ առաջին բաժակը առաջարկվեց Թագաւոր Կայսրի կենացը, ապա սլաւօնական պետութիւնների վեհապետների կենացը.

Որոշված է հետևեալ համագումարը հրաւիրել Պրագայում 1914 թւին:

—

Նովօչէրկասկ.—Պոլիտեխնիկումին կից բացված է գիւղատնտեսական ֆակուլտետ. Խնդիրները կընդունվեն մինչև օգոստոսի 12-ը, միւս ֆակուլտետներում՝ մինչև օգոստոսի 1-ը:

—

Կիէվ.—Պոլկօվնիկ Լիւիէն, որ մեղադրված էր կաֆէ-շանտանում պիանիստ Շրէյբերգին սպանելու համար, ճանաչված է յանցաւոր անզգուշաբար հասարակաց տեղում սպանութիւն կատարելու մէջ և դատապարտված 4 ամսվայ բերդարգելութեան:

—

Եարօսլավ. — Փոթորիկը ցերեկվայ ժամը 6-ին Վօլգայի մէջ գլորեց կառուցվող 75 սաժէն երկարութեամբ երկաթուղային կամուրջը՝ 100,000 պուդ ծանրութեամբ. Դէպքի ժամանակ սպանվել են 2 բանւոր և 2-ն էլ խեղանդամվել:

—

Մուկդէն. — Սպասվող զինուորական ապստամբութեան առաջն առնված է շնորհիւ այն հանգամանքի, որ տեղական առևտրական ընկերութիւնը խոստացել է տալ քաղաքապահ զօրքին 20,000 լան իբրև պարգև՝ հանգստութիւնը և կարգը վերականգնելու համար.

—

Բերլին.—Ֆրանսիայի հանրապետութեան նախագահ Ֆալիէրը հեռագրել է Վիլհէլմ կայսրին՝ ցաւակցութիւն յայտնելով Լոտրինգէնի հանքերում պատահած դժբաղդութեան մասին:

—

Պարիզ.—Մօգադօրից տեղեկացնում են, որ Ագադիրը, ուր թաքնվել է Գիբի նախագահը, ֆրանսիական «Կօսմօս» յածանաւի կողմից չորեքշաբթի և հինգշաբթի ռմբակոծման է ենթարկվել:

—o—

Այս օրերս մեր ստացած մի ցուցակից երևում է որ 1911/12 ուսումն. տարում Ամերիկեան Միացեալ-Պետութիւնների կրթական զանազան բարձրագոյն հաստատութիւնների ընթացքն աւարտել են 20 հայեր, որոնցից երեք հոգի ուսել են աստուածաբանութիւն, երկուսը ատամնաբուժութիւն, երկուսը հետևել են պատմա-փիլիսոփայական ճիւղին, մէկը՝ մանկավարժութեան և լեզուաբանութեան, մէկը՝ բժշկական ճիւղին, մէկը՝ առևտրական գիտութիւնների և այլն:

Վերոյիշեալ 20 հոգուց ութ հոգին իրանց սկզբնական ու միջին կրթութիւնը ստացել են Թիւրքիայի զանազան կենտրոններում գտնվող ամերիկեան կրթական հաստատութիւններում:

Այդ 20 հոգին գրեթէ բոլորն էլ Թիւրքահայաստանցիներ են:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
28 և 29 յուլիսի

Թիֆլիս.—Պոլկօվնիկ Տօլմաչէվը զեկուցանում է, որ յուլիսի 15-ից նրա զօրախումբը գտնվում է Սաթի գիւղում, որը նա գրաւել է յուլիսի 14-ին. Ամբողջ օրը շահսէվանները փոքրիկ խմբերով մօտենում էին մեր զօրախմբի բանակատեղին, գնդակահարութեան էին ենթարկում ցերեկ ու գիշեր. Սպանված է զեկուցման տանող կօզակը. Շահսէվաններից սպանված են մի քանի հոգի. Նրանց վրանները լեռնաշղթայի միւս կողմը անցան և Սավալան սարի հարաւային փեշերի վրա բանակեցին.

Շուջա-ուդ-Դօվլէն Թաւրիզ պահանջեց Ահարի նահանգապետից այն 4 շահսէվաններին, որոնք կրակում էին դէպի Ահար գնացող մեր առաջին մոթերատար սայլերի պահակներին, գտնելու և պատժելու համար.

Պարսկաստանի սահմանային կոմիսարը զեկուցանում է, որ շահսէվանների մէջ լռութիւն է տիրում. Մանր ցեղերը հնազանդութիւն են յայտնում.

—

Թաւրիզ.—Սուջ-Բուլաղում Թիւրքաց հիւպատոսի ծառայի որդին սպանել է մի պարսկի, մի ուրիշ Թիւրքահպատակ էլ վիրաւորել է պարսիկ ոստիկանի. Այդ հողի վրա բնակիչների մէջ խիստ գրգռում է տիրում. Թիւրքերը արգելք են հանդիսանում հարկերը ժողովելու.

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
28 և 29 յուլիսի

Կ. Պոլիս.—Ցէտինիէի դեսպան Ռուստեմ-բէյը յետս է կոչվում վերջին Թիւրքմացութիւնների ժամանակ իր կատարած գործողութիւնների առիթով բացատրութիւններ տալու.

—

Ցէտինիէ.—Չերնօգօրիայի կառավարութիւնը մի հաղորդագրութեամբ դիմել է մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչներին, որտեղ խնդրում է նրանց միջամտութիւնը Թիւրքիայի և Չերնօգօրիայի միջև եղած սահմանագծային վիճելի հարցերը լուծելու համար.

—

Պրիշտին.—Ալբանացիները Թիւրքական յանձնաժողովին ներկայացրին իրանց պահանջները, որոնցից գլխաւորները հետևեալներն են. Ալբանիայի համար յատուկ օրէնքներ հրատարակել, ազգաբնակութեանը զէնք բաժանել, ալբանախօս աստիճանաւորներ նշանակել, ապստամբներին ներել, զինուորական ծառայութիւնը Եւրոպական Թիւրքիայում կատարել. Պայմանների կատարումը նշանակված էր մինչև երէկ.

—

Սօֆիա.—Կարմիր խաչը հաշանիկ է ուղարկել երկու բժիշկ, մի ֆելդշէր և երկու գթութեան քոյրեր, նախապէս թոյլտուութիւն խնդրելով Թիւրք կառավարութիւնից, որպէսզի ազատօրէն թոյլատրվի նրանց այնտեղ գնալ.

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Սահմանադրական մենամարտ

Կ. Պոլիս, 19 յուլիս

Մայրաքաղաքին մէջ կարգ ու կանոն աներկոյթ կերպով մը հաստատուած է, սակայն սպառնալից մթնոլորտը չէ վերցած:

Ամէն օր խորհրդարանին շուրջ զրոյցներ պակաս չեն, և այդ տարաձայնութիւնները և առասպելները ժողովուրդը յուզման մէջ կը պահեն:

Դահլիճը պաշտօնի ձեռնարկելէն յետոյ արդէն հանրային կարծիքին մէջ վճռուած էր խորհրդարանին լուծումը, որ արդէն բոլոր դժգոհ տարրերու կողմէ կը պահանջուէր:

Որովհետև խորհրդարանին օրինաւորութիւնը խնդրոյ առարկայ կըլլար, երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ գործուած ապօրինութեանց համար, և դահլիճը տրամադիր կերևար այս տեսակ քննութիւն մը ընել, հետևաբար խնդրոյ առարկայ եղաւ սա պարագան, թէ դահլիճը պիտի ընդունէր ժողովին օրինաւորութիւնը և անոր հետ յարաբերութեան պիտի մտնէր, թէ չէ արհամարհելով պիտի մերժէր անոր հետ յարաբերութիւն ունենալ։

Այս մասին դահլիճին մէջ տարակարծիքութիւն մը գոյութիւն ալ ունեցած ըլլալը ամենաստոյգ կերպով տեղեկացայ։

Սակայն Հիւսէյին Հիլմի փաշա, դատական մինիստրը և երբեմնի վարչապետը, մինիստրներու խորհուրդին մէջ համոզած է իր պաշտօնակիցները՝ ճանչնալ արդի ժողովը մինչև իր լուծումը, իբր երեսփոխանական ժողով, քանի որ կայսրը զայն ճանչցած և գահաճառով մը նիստի հրաւիրած էր։

Այս սկզբունքը ընդունեց դահլիճը և յարաբերութեան մտաւ խորհրդարանին հետ, որուն առաջին անգամ ներկայացաւ պատերազմական մինիստր Նազըմ փաշա, Իթթիհադի և զինուորականաց քաղաքականութեամբ զբաղելուն ոխերիմ հակառակորդը։

Պատրուակը շատ պարզ էր։

Խորհրդարանի նախագահը՝ իբր թէ ստացած էր սպառնագիր մը—սուտ ըլըֆ մը, կեղծ ու շինծու թուղթ մը—որուն համար բացատրութիւն պահանջելը կարևոր դատուեցաւ և յանուն կառավարութեան եկաւ ներկայացաւ պատերազմական մինիստրը, կոր սիրուն մարդ մը, հաստափոր Թիւրքի տիպար, որ հեգնական թէմ էննայով (բարև) մը ժողովին հետ երգիծաբանելէ յետոյ մեկնեցաւ ժողովէն, առանց սպասելու թէ իր բացատրութիւնները ինչ ընդունելութիւն պիտի գտնեն ժողովին մէջ։ Նազըմ փաշա այդ սպառնագիրը ըլըֆ անուանած է..., նման այն ըլըֆներուն, որոնք սահմանադրութենէն ասդին... այնքան շատ գործածուած են իթթիհադականներու կողմէ, ինչ որ անշուշտ հասկցնել կուզէր լռելեայն Նազըմ փաշա, երբ «սանկ բաներ շատ եղան վերջին տարիներս» կըսէր։

Նազըմ փաշայի այս խօսքերը Իթթիհադի լուսակցապետը իբր կառավարութեան կողմէ տրուած ապահովագիր կամ մուրհակ ընդունեց։

Դահլիճը՝ այս առաջին բարեկամական հանդիպումէն յետոյ դժնդակ հանդիպում մըն ալ ունեցաւ, և տեւկա կատարուեցաւ երկու օր առաջ (17 յուլիս), երբ դահլիճը կարդաց իր յայտագիրը։ Դահլիճին ծրագիրը իր բացորոշ, կտրուկ և վճռական բացատրութիւններովը, իր արդարակորով շեշտով, մանաւանդ անձկամտութենէ զերծ ոգւովը, վերին աստիճանի նշանակելի վաւերագիր մըն է, որ լըջօրէն ուշադրութեան առնել կարժէ։

Անիկա չոր խոստումներու և կեղծիքի վրայ հիմնուած չէ։

Երևակայեցէք դահլիճ մը, որ իրեն դէմ ունի՝ բացի 4—5 երեսփոխաններէ՝ բոլոր խորհրդարանը և առանց վարանման, առանց վերապահութեանց կը հռչակէ խորհրդարանին իր գործած զարհուրելի սխալները, իր հակասահմանադրական արարքները, և հուսկ ուրեմն իր ապօրէն ու բռնակալ կերպով մը ընտրուած ըլլալը։

Եւ երևակայեցէք խորհրդարան մը, որ իր բարոյական հեղինակութիւնը փչացնող, սպաննող այս յայտագիրը ընդգրկող դահլիճին կը պարտաւորուի անվերապահ վստահութիւն յայտնել 113 քուէով ընդդէմ 45-ին։

Այս վստահութեան քուէն Իթթիհադին անձնասպանութիւնն է, որ յաղթական դահլիճը կը կորզէր, գրեթէ հարկադրելով, ստորացնելով և նուաստացնելով իր ընդդիմադիրները, որոնք գերմարդկային ճիգեր ըրին ժամանակ շահելու, վստահութեան քուէն սակարկութեան մը առարկայ ընելու, և իրենց գոյութիւնը ապահովելու համար։

Դահլիճը, ընդհակառակը, մերժեց ամեն[illegible] սակարկութիւն, մերժեց խորհրդարանի կողմէ տրուած ոևէ վերապահութիւն, օրաձգում և սպառնաց նոյն իսկ վիճաբանութեան շարունակելի ձգուած պարագային անմիջապէս թողուլ իր պաշտօնը, պատասխանատուութիւնը թողլով... անոնց վրայ, որոնք այդ անխղճանութիւնը պիտի ստեղծէին։

Խորհրդարանը՝ չկրցաւ այս պատասխանատուութիւնը ստանձնելու քաջութիւնը ունենալ, զի իրմէ դուրս իրեն համակարծիք և համախոհ ուժ չէր մնացած։

Եւ տուաւ այդ վստահութեան քուէն։

Այն օրէն այսօր այլ ևս սկսած է սահմանադրական մենամարտ մը դահլիճին և խորհրդարանին միջև։

Դահլիճը տուաւ մենամարտին ազդանշանը՝ բերելով սահմանադրութեան 7-րդ յօդուածին վերաքննութեան առաջարկ մը, որով խորհրդարանը կարելի պիտի ըլլայ լուծել բացառիկ պարագաներու մէջ՝ ծերակոյտի հետ խորհրդակցութեամբ։

Այս յօդուածը նկատի չառնելու համար ժողովին հնարած բոլոր պատրուակները կառավարութեան երկու ներկայացուցիչները, Հիւսէյին Հիլմի փաշա և Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան, օրէնքին տառին և ոգւոյն վրայ միանգամայն հիմնուած, հերքեցին և կարկամեցին իրենց հակառակորդներուն բերանը։ Մասնաւորապէս իբր մերժուած առաջարկ երկու ամիս նկատառումը յետաձգելու առաջարկը շատ նշանակելի էր, վասն զի այդ պարագային օրինական հնարքով մը խորհրդարանին կեանքը երկարաձգուած պիտի ըլլայ դեռ երկու ամիս, և այս միջոցին կրնային շատ բաներ պատահիլ։

Ամեն պարագայի մէջ՝ կառավարութիւնը պիտի յաջողի իր պահանջումը ընդունիլ տալ և ստիպողաբար նկատի առնելու որոշումը ձեռք բերել։ Այն ատեն լուծումը արդէն վճռուած կրնայ համարուիլ։

Եթէ խորհրդարանը մերժէ, դահլիճը պիտի հրաժարի և սուլթանը վերստին դահլիճը կազմելու պաշտօնը պիտի տայ արդի վարչապետին, և կառավարութեան ու խորհրդարանի միջև վէճի մը գոյութիւնը ապացուցուած ըլլալով, արդի օրէնքին համաձայն, երկրին կոչում պիտի ըլլայ իր կարծիքը յայտնել և իրաւարար ըլլալ երկու մարմիններուն միջև։

Իսկ եթէ ընդունի... աւելորդ է ըսել, թէ լուծումը անհրաժեշտ դարձած պիտի ըլլայ։

Այս հեռանկարը շատ հաճելի չըլլալով Իթթիհադին, խորհրդարանն ալ իր կարգին դահլիճը տապալել կը ջանայ, առանց սպասելու այն վայրկեանին, որ անիկա զինքը լուծէ։ Ասոր համար շատ կը խօսուի այս օրերս հարցապնդումի մը մասին, որ պիտի ներկայացուի, և ինչ որ ալ ըլլան դահլիճի բացատրութիւնները, անվստահութիւն յայտնուելով, պիտի տապալի դահլիճը։

Այն ատեն խնդիր է գտնել տարբեր մարդիկ, որ այս տագնապի պահուն ստանձնեն այն ծանր պատասխանատուութիւնը, որ այսօր կը ծանրանայ արդի կառավարութեան վրայ, որ նախորդին ոճիրները քաւելու կոչուած է։

Իթթիհադը այդ ոյժը կորուսած է, եթէ ոչ աւելի բուռն դիմադրութեան մը պատրաստութիւն տեսած էր։

Իթթիհադը, մի քանի օրուան մէջ բոլոր իր ոյժերը կշռեց, սակայն դիմադրական ոյժ չգտաւ տրամադրելի, վասն զի իր քովը կանխատեսութիւնը պակսած էր, և բոլոր բանակի իթթիհադական օֆիցէրները կողմնակցութեամբ կոչած էր՝ գործօն բանակէ դուրս՝ գրասենեակի պաշտօններու, որոնք շատ աւելի դիւրատար են, սակայն օֆիցէրը կը մեկուսացնեն զինուորէն, առանց որուն ինքն իբր ոյժ ոչինչ կը դառնայ։

Այսօր Կ. Պոլսոյ մէջ 300-ի չափ իթթիհադական օֆիցէրներ կան կըսուի, սակայն ամենքն ալ առանց զինուորի, այսինքն իրենց հրամանին տակ զինուոր չունին։

Հետևաբար Իթթիհադը դիմադրական ոյժէ զուրկ մնաց և չկրցաւ այս կերպով պայքարիլ իր հակառակորդներու դէմ։

Այս փորձը ձախողելէն յետոյ՝ Իթթիհադը աշխատեցաւ ստեղծել նոր մարտ 31 մը, յեղաշրջումը իրեն պատուանդան ընելու և սահմանադրութեան փրկիչը վերստին հանդիսանալու համար։

Այս փորձն ալ ձախողեցաւ, զի հակասահմանադրական տարրեր գոյութիւն չունին երևակայուածին պէս, և շարժումը իրապէս Իթթիհադին դէմ է։ Հետևաբար իր անկումն անխուսափելի է։ Շառայլ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

—

Ինչպէս յայտնի է, «Արօր» ամսագրի լոյս տեսնելով, նորից հրապարակ հանվեց մեր լեզուի ուղղագրութեան խնդիրը։

«Արօր» ամսագրի ընդունած վեհագրութիւնը զինեց իր դէմ յինագրութեան հետևողներին և յետագայում առհասարակ գրական-լրագրական քննադատութեան նիւթ դարձան, թէ հայոց լեզուի ուղղագրութիւնը իր ամբողջութեամբ և թէ հայ այբուբենի անկատարելութիւնը, որից և առաջանում են որոշ չափով նաև ուղղագրական տարբեր ձևերը։

Որ մեր լեզուի այբուբենի և ուղղագրութեան րէֆօրմը դարձել է մի անհրաժեշտ հերթական պահանջ, ապացոյց դրան կարող է լինել այն բազմազանութիւնը մեր ուղղագրութեան մէջ, որ տիրում է ներկայումս գրական-լրագրական ասպարէզում։

Վեհագրութիւնը, որ մի մասնակի ուղղագրական խնդիր էր, առաջ բերեց արմատական ուղղագրական բարենորոգութեան պահանջ։

Մեր գրագէտներից՝ Ս. Թառայեանը իր խմբագրութեամբ լոյս տեսնող թերթերում՝ «Ընկեր», «Ընտանիք»՝ հետևում է արմատական ուղղագրական սիստեմին։

Դուրս է ձգված ո տառը, յ իբրև հ չէ գործածվում և գրվում է միմիայն հնչման դէպքում և այլն։

Այս ցոյց է տալիս, որ կեանքի մէջ գործնականօրէն փորձ է լինում թէ ուղղագրութեան և թէ այբուբենի արմատական բարենորոգութեան, որի միակ նպատակն է լինելու ամեն հնարաւորութեամբ հեշտացնել հայերէն գրել-կարդալը սովորողների համար։

Այդ տեսակէտից՝ մենք ողջունում ենք Ս. Թառայեանի նախաձեռնութիւնը և ցանկանում, որ հայ լեզուի ուղղագրութեան բարենորոգման հետևողները օրէ-օր շատանան, որպէսզի շուտով գայ այն ժամանակը, երբ հայ լեզուն ու գիրը պէտք է թօթափեն իրանց վրայից խօսքն ու գիրը կաշկանդող դարաւոր կապանքները։

Ներկայումս տօնվելու են հայ գրերի գիւտի 1500-ամեակն ու տպագրութեան 400-ամեակը։

Տօնակատարութիւնները տեղի են ունենալու Էջմիածնում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի բարձր հովանաւորութեան տակ։

Շատ տեղին և նպատակայարմար կը լինէր, եթէ հէնց այդ մեծ տօներին մեր դպրոցական բարձր իշխանութեան նախաձեռնութեամբ գումարվէին գոնէ նախապատրաստական ժողովներ, ուր յատուկ հրաւիրված լինէին մանկավարժ ու հմուտ անձինք գրական, ուսուցչական և այլ շրջաններից, քննութեան առնելու և հիմք դնելու մեր այբուբենի կատարելութեան խնդրին նրա գոյութեան 1500-ամեակի առիթով։

Ա. Նազարէթեան

ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՄՈՒՆՔԸ ԴԵՌ ԶՕՐԵՂ Է

—

Ամսիս 10-ի երեկոյեան, մօտաւորապէս ժամը 8 և կէսին, ես իմ երկու ընկերներիս հետ միասին կանգնած էի Թիֆլիսի Վանքի աւագ եկեղեցու բակում, ժամակոչի սենեակի դռան մօտ և զրոյց էի անում։ Այդ ժամանակ մեզ մօտ եկաւ մի անծանօթ երիտասարդ, մօտաւորապէս 35 տար., և ասաց.

— Ո՞վ է այս եկեղեցու ժամակոչը։

— Ի՞նչ ես կամենում,—հարցրեց մօտ գալով ժամակոչ Համբարձումը։

— Իմ երեք ընկերները եկեղեցու դռանը սպասում են, արի դուռը բաց արա,—վրա բերեց օտար մարդը։

Մենք էլ կարծեցինք, թէ երևի մկրտութիւն կամ այլ կարևոր օրինակատարութիւն ունեն, որ խիստ շտապեցնում է դուռը բաց անել։

— Ի՞նչ կայ, պարոն,—հարցրի ես։

— Ոչինչ. ուզում եմ երեք ընկերներիս էլ երդվեցնեմ։ Նրանք իմ ժամացոյցը գողացել են։ Մինչև որ չերդվեն, ես նրանց խաղէն բաց չեմ թողնի։

— Շատ լաւ. բայց ինչից գիտես, որ նրանք են գողացել։

— Բա գրբացը սուտ է ասում,—պատասխանեց համոզված կերպով երիտասարդը։ —Ես գնացի Հալաբար գրբացին մօտիկ տալ տուի. նա ասաց, որ ընկերներդ են գողացել քո ժամացոյցը։ Ես եկայ պահանջեցի նրանցից, բայց նրանք բոլորովին ուրացան։ Հիմա բերել եմ, որ նրանց երդվեցնեմ։

— Ի զուր ես հաւատում գրբացին, եղբայր,—ասացի ես.—նա ինչպէս կարող էր իմանալ այդ բանը։ Նրանը այն է, որ ձեզ պէս միամիտներին խաբէ ու մի քանի շահի փող առանայ։ Ուրիշ ոչինչ։ Եթէ ինձ կը լսես, խաբեբայի խօսքով ընկերներիդ մի նեղացնի։ Գուցէ նրանք անմեղ են այդ բանում։ Իսկ եթէ նրանցից մէկն ու մէկը արել է այդ բանը, խնդրիր ընկերաբար, գուցէ վերադարձնէ. թէ որ գողացել է ու չէ տալիս, թող ինքը պարտական մնայ Աստուծոյ և իր խղճի առաջ։

Նոյնը ասացին և ընկերներս, որից յետոյ նա համոզվեց և իր ընկերների հետ հեռացաւ գնաց։

Ահա թէ ինչեր են անում Հալաբարի համբաւաւոր գրբացները։

Սրանից մի քանի տարի առաջ՝ նոյն Հալաբարի Մղարոյի թաղում ապրում էր մի պառաւ այրի կին, Մարթա անունով, որին ես լաւ ճանաչում էի։

Այդ կինը յանկարծ կաթուած ստացաւ, և նրա աջ ձեռն ու ոտը այնպէս թուլացան, որ չէր կարողանում մէկ տեղից միւս տեղ շարժվել առանց ուրիշի օգնութեան։

Ես նրան, որպէս մօտիկ ծանօթ (նա ժառանգ չունէր), խորհուրդ տուի դիմել բժշկի, թէպէտև գիտէի, որ բժիշկն էլ անկարող է նրան օգնել, որովհետև ծեր էր։ Այնու ամենայնիւ, մի փոքր յուսահատութիւնը մեղմացնելու համար՝ նրան խորհուրդ տուի։

Նա լսեց ինձ և մի քանի անգամ գնաց բժշկի մօտ. բայց ոչ մի դեղ նրան չը փրկեց իր դժուար հիւանդութիւնից։

Դրանից յետոյ նա սկսեց դիմել Հալաբարցիներին յայտնի գրբացներին, ամենի սիրտն էլ շահեց, ի հարկէ իւրաքանչիւրին իր արժանի վարձը տալով։ Մէկը մի կտոր թուղթ էր տալիս և ասում, որ «սրա մէջ ամեն հարկաւոր բան գրել եմ, տար թագիր դրան շեմքի տակ՝ շուտով կը լաւանաս»։ Միւսը սև հաւի արիւնով գրում էր թղթի վրա և տալիս էր դժբաղդ պառաւին, որ մէջքին կապի կամ կարէ այդ զօրաւոր գրուածքը, որպէսզի չարքերը հեռանան և ինքը ազատվի հիւանդութիւնից։ Մի երրորդը գրում էր մի փոքր թղթի վրա և պատուիրում հիւանդին, որ այդ թուղթը գցի ջրի մէջ ու նրա ջուրը խմի, որպէսզի առողջանայ և այլն։

Խեղճ կինը իր ունեցած հոգեպահուստի քսակը բաց արեց և համարեա բոլոր դրամը բաժանեց գրբացներին։

Երբ ես ասում էի՝

— Մայրիկ, ինչու ես ի զուր փողերդ տալիս այդ տգէտ, մարդ մոլորեցնող գրբացներին, երբ դրանցից ոչ մէկը քո հիւանդութիւնը չէ կարող առողջացնել։

— Էհ, որդի,—պատասխանում էր նա,—ամեն մէկից մի փոքր օգնութիւն կը գայ ինձ, և ես բոլորովին կը լաւանամ։

Հէնց այդ յուսով էլ սպասում էր, թէ այդ սուտ-փրկիչների տուած թղթի կտորների մէջ մի աներևոյթ զօրութիւն կայ, որը և պիտի փրկէ իրան։

Բայց նա սխալվեց, տարիուկէս ապրեց նոյն դրութեան մէջ ու վախճանվեց՝ միանգամայն ազատվելով կախարդ և ջադու անող մարգարէներից։

Էլ ինչու ենք մեղադրում գիւղացոց, այսպիսի բաների համար, երբ լուսաւոր համարված Թիֆլիսն էլ յետ չէ մնում նրանցից, իր ունեցած հրաշագործ գրբացներով։

Եթէ որևէ արմատական միջոց ձեռք չառնվի այսպիսի գայթակղեցուցիչ երևոյթների դէմ, դեռ շատ տարիներ նախապաշարմունքը կաշկանդված կը պահէ իր ճիրաններում թէ քաղաքի և թէ գիւղի ժողովրդին։

Յովհ. Համբարեան

ԺԱՄՀԱՐԵԱՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

«Մշակի» խմբագիր Ալ. Քալանթարը ներկայ ամսիս 8-ին Խանքենդումն էր Ա. Ա. Թամասեանի հետ։ Նա եկել էր քննելու Խանքենդի հողը, թէ սա որքան համապատասխան է հիմնվելիք գիւղատնտեսական դպրոցի համար։ Երևաց, որ Խանքենդը թէև ունի մի շարք յարմարութիւններ այդ դպրոցն այստեղ կառուցանելու, բայց ունի և թերի կողմեր։

Մինչև Խանքենդ գալը, նա՝ Ալ. Քալանթարը դիտել էր և քաղաքի կողմից մատնանշված Խանաբաղի հողերը և ջուրը։

Որովհետև ժամանակը շատ կարճ էր, մութը վրա էր հասնում և ուղեկիցները շտապում էին Շուշի գնալ, անկարող եղայ իմ կարծիքս այդ դպրոցի մասին արտայայտել, ուստի խնդրում եմ խմբագրութիւնից մի փոքրիկ անկիւն շնորհել իմ այս երկտողին։

Առհասարակ նկատելի է, որ Ժամհարեան գիւղատնտեսական դպրոցի համար կազմված յանձնաժողովը ճիգեր է թափում որոնել մի այնպիսի քաղաք, գիւղ, աւան և վերջապէս վայր, որտեղ յարմար լինի կառուցանելու յիշված դպրոցը։ Մինչև այսօրվայ կատարած փորձերը չեն տուել դրական աջողութիւն։ Երևան, Գանձակ, Թալիշ գիւղ, Մարգուշաւան (Աւան-Իւզբաշեանի) և Խանքենդ մերժվել են վայրերի և մի քանի աննպաստ պայմանների մէջ գտնվելու պատճառով. Խանաբաղը դեռ անորոշութեան մէջ է։

Իմ համեստ կարծիքով, այդ դպրոցի յանձնաժողովը բարւոք կը լինէր, որ աչքի առաջ ունենար ոչ թէ երկիրը, տեղական պայմանները դպրոցի համար յարմար գտնվելը, այլ որ դպրոցը յարմարացնէր տեղական հանգամանքներին։

Ղարաբաղը մի կոպիտ և խոպան երկիր է, յայտնի իր լեռներով, անդնդախոր ձորերով, անհարկու կիրճերով, սեպաձև ժայռերով, անմատչելի քարայրներով, թաւախիտ անտառներով, անառիկ բերդերով և բնութենաստեղծ ամրոցներով։ Այս երկիրը արտադրում է իր օդին և ջրին յատուկ բուսականութիւն և ծնեցնում նահապետական կենցաղավարութիւնը յարգող ժողովուրդ։ Ղարաբաղի դաշտավայր տեղերը, որտեղի օդը տաք է, որտեղ բսնում են բամբակ, չալթուկ և զանազան ընտեղէններ, գտնվում են բացառապէս թուրքերի ձեռքին։ Ամառը նրանք չեն մնում իրանց բնակավայրերում, այլ չւում են լեռները, որովհետև այն տեղերում ամառը մնալու հնարաւորութիւն չը կայ։ Դաշտավայր տեղերում՝ հայերի մի քանի գիւղեր կան միայն Ջիվանշիրի գաւառում։

Իմ կարծիքով, գիւղատնտեսական դպրոց հիմնելու համար պէտք չէ քննել այն հանգամանքները, թէ երկիրը, տեղական պայմանները յարմար են, թէ ո՛չ, այլ պէտք է քննել այն հանգամանքները, թէ ինչպէս, ինչ ճիւղերով և մասերով դպրոցը յարմարեցնել տեղական հանգամանքներին և պայմաններին։ Ասացի, որ Ղարաբաղը լեռնոտ երկիր է, լեռներում, լանջերում, ստորոտներում և այլ տեղերում բնակվում են հայեր, թուրքեր և մասամբ ռուսներ։ Այս ժողովուրդը այնքան տգէտ է, որ անկարողանում է լայնածաւալ լեռնալանջերը, տափաստանները և տափարակները մշակել՝ ցորեն, գարի և կորեկ ստանալու, կամ ճակնդեղ, բողկ, գազար, կարտօֆիլ և կաղամբ։ Զէ որ սրանց պէտք է ցոյց տալ, թէ այդ տեղերը ինչպէս պէտք է անել, որ մշակվեն և արդիւնաւէտ դառնան։

Ղարաբաղի հարաւային և հիւսիսային մասերը ծածկված են կուսական անտառներով. նրա մէջի հաճարի ծառերը, որ անթիւ միլիոններ է հասնում և տեղական բնակիչներին միայն ապրելու նիւթ է մատակարարում, անցնում են ապարդիւն։ Զէ որ ժողովրդին պէտք է ցոյց տալ նրանցից օգտվելու եղանակը, աթոռներ, սեղաններ և այլ պարագաներ շինելու, որոնց նմանները մեզ համար գալիս են հազարաւոր վերստ հեռու Վիէննա քաղաքից։

Ղարաբաղի լեռների արօտատեղերը, եօնջան, զանազան երփներանգ ծաղիկները և հոտաւէտ խոտերը յայտնի են, բայց անցնում են ապարդիւն։ Զէ որ ժողովրդին պիտի սովորեցնել, թէ այդ տեղերում ինչպիսի, ո՞ր տեսակի կովեր պահվելու է և նրանց կաթից ինչ և ինչ պատրաստելու է և արտահանելու զանազան շուկաներ։

Ղարաբաղի լեռնային ստորոտների և դաշտավայր տեղերի սահմանները ծածկված են թթենի և խաղողի այգիներով։ Զէ որ ժողովրդին պիտի սովորեցնել, թէ այդ պտուղներից ինչ և ինչ ձևերով ըմպելիք պիտի պատրաստել, որ կարելի լինի ենթարկել արտահանութեան. ինչու արտասահմանի շամպանիէն, ռոմը և այլ տեսակ ըմպելիքները մինչև մեզ են հասնում և այնպիսի թանգ գներով վաճառվում, իսկ մերոնք չեն կարողանում հասարակ օղին և գինին պատրաստել։ Զէ որ ժողովրդին պիտի սովորեցնել այն տեսակ-տեսակ քաղցր, դառը, սուր, կարմիր, դեղին, վարդագոյն ըմպելիքները պատրաստելու եղանակը, ձևը։

Ղարաբաղ երկրի գոմէշի, եզների, կովերի, խոզերի, հորթերի, ձիերի և էշերի, ոչխարների և այծերի, արջերի, գայլերի, աղուէսների, ճագարների և աքիսների կաշիները ժողովուում են և շատ էժան ու չնչին գներով փոխադրում արտասահման և ապա այնտեղից նորից վերադարձնելով՝ մեր «հեքալի» «սարուի» և «մարջանի» կաշին մեզ վրա վաճառում փութը 1 րուբլուց մինչև 5 րուբլի, իսկ պուդը 40—200 րուբլի։ Զէ որ ժողովրդին պիտի սովորեցնել այդ կաշիները պատրաստելու եղանակը։

Ղարաբաղը լիքն է տեսակ-տեսակ հողերով, որոնցից գոյն են պատրաստում, թել են քաշում և այլն։ Զէ որ ժողովրդին պիտի սովորեցնել նրանցից օգտվելու եղանակը, գոյներ և մետաղ սրբելու իւղեր պատրաստելու եղանակը։

Ղարաբաղի երկիրը ամենայարմարագոյնն է մեղուներ, հաւեր, սագեր, բադեր, հնդուհաւեր և սիրամարգեր պահելու։ Զէ որ ժողովրդին սովորեցնել պէտք է, գլխաւորապէս աշխատասէր և ժիր կանանց, նրանց պահելու և պահպանելու ձևերը։

Ղարաբաղը արտադրում է մեծ քանակութեամբ շերամի բոժոժ և բամբակ. ինչու չը սովորեցնել ժողովրդին օգտվելու եղանակը։

Ղարաբաղը արտադրում է տանձ, խնձոր, կեռաս, դամբուլ, դեղձ, ընկոյզ, տկողին, հօն, զկեռ, սեզնը և մորի։ Ինչու ժողովրդին չը սովորեցնել սրանց չորացնելու և զանազան քաղցրաւենիներ և կօնսերվներ պատրաստելու եղանակը։

Ղարաբաղի գետերը լիքն են քաղցրահամ և կարմրախայտ ձկներով. ինչու ժողովրդին չը սովորեցնել սրանցից զանազան ուտելիքներ պատրաստելու և շուկաներ արտահանելու եղանակը։

Ղարաբաղի լեռները արտադրում են սեւախոտ, դեղնախոտ, ներկարար, ճապկատերև, որոնցից գիւղացի կանայք հնադարեան ձևով թելեր են ներկում. ինչու ժողովրդին չը սովորեցնել նրանցից կատարելագործված ձևով օգտվելու եղանակը։

Եւ վերջապէս Ղարաբաղը, որ անյայտ երկիր չէ, այլ յայտնի և նշանաւոր, ծնել է յայտնի քաջեր և գիտնականներ, ունի այլ և այլ հարստութիւններ, գանձեր, աշխատելու տեսակ-տեսակ միջոցներ, այսօր մնում են անյայտութեան և մթութեան մէջ, երկրի արգանդում, կամ երեսի վրա, անմշակ առանց որևէ ուսումնասիրութեան։

Արդ, պ. պ. գիւղատնտեսական դպրոց հիմնելու յանձնաժողովի անդամներ, մի աշխատէք այդքան, թէ ո՞րտեղ, ո՞ր երկրի և տեղի հանգամանքն են յարմար այդ դպրոցը կառուցանելու. ո՛չ. այդ միտքը թողէք, այլ աշխատեցէք այդ դպրոցը յարմարեցնելու Ղարաբաղ երկրի հանգամանքներին, օդին, ջրին, լեռներին, դաշտերին, արտադրելու, արտահանելու իրերին, ապրանքներին, մթերքներին և ապա ըստ այնմ նրա յարմար ճիւղերով և դասընթացներով կառուցանել ցանկալի դպրոցը, որպէսզի ժողովրդին պիտանացու լինի, ժողովուրդը օգտվի և կարողանայ ապրել։ Տարապարտուց մի չարչարվէք, թէ այդ դպրոցը ո՞րտեղ շինէք, որ յաւերժ յիշատակ ունենայ, երկնքում, Եդեմում թէ Եփրատի ակունքում. ո՛չ. այդ դպրոցը կառուցէք Ղարաբաղի սիրտ Խանքենդում, Խանաբաղում կամ Ամարասում։ Շուշի, Ջանգեզուր, Կաբեագին, Ջիվանշիր, Գանձակ, Ջէվադ, Արեշ, Լենքարան և այլ գաւառներին տուէք քաղաքակրթութիւն, տեխնիկա, որպէսզի կարողանան ապրել, տուէք նրանց արհեստ, սովորելու եղանակ կենդանանալու համար, նամանաւանդ այսպիսի մի ժամանակում, երբ մի թիզ հողի համար սպանութիւններ են լինում։

Ղարաբաղի ժողովուրդը բազմացել է, այնքան շատացել, որ իրանց տեղերում այլ ևս ապրելու և մնալու հնարաւորութիւն չունի, որովհետև ոչ գործ կայ, ոչ արհեստ և ոչ, որ առաւելն է, հող, որ վար ու ցանք անէ։ Ցանածն էլ հօ կարկուտն է տանում, որ երբեմն հաւի ձուի մեծութիւնով է գալիս. և այսպէս ղարաբաղցիք դիմել են պանդխտութեան։ Քաղաքի բնակիչների կէսը փոխադրվել է Ռուսաստանի քաղաքները, գիւղացիները փոխադրվել են Բագու, Անդրկասպեան երկիրը, Բուխարա, Խիվա, Իրան, Թուրան և Հնդկաստան։ Ասում են, որ «Հնդկաստանում մի ձմերուկ են կտրել և միջից մի ղարաբաղցի է դուրս եկել». այնքան են նրանք ցրվել, որ դրանց ծայրը մինչև Հնդկաստան է հասել, իսկ միւս ծայրը այժմ հասել է մինչև Չինաստան և Ճապօնիա։ Եւ այս ամենի պատճառը ինչ է, սոսկ նրա համար, որ կարողանան ապրել և սովից չը տառապել։

Արդ պ. պ. Ժամհարեան եղբայրներ և գիւղատնտեսական հիմնվելիք դպրոցի յանձնաժողովի անդամներ, այդ գիւղատնտեսական դպրոցը հիմնեցէք Ղարաբաղում, յարմարեցնելով նրա տեղական պայմանների

րին և հանգամանքներին։ Հանեցէք ծրագրից այն կէտը, թէ տեղը և հանգամանքները նպաստաւոր չեն դպրոցը կառուցանելու։ Ժողովրդին կորստեան ճանապարհից ազատելու համար՝ կարեւոր է, որ շատ լուրջ և մանրազննին կերպով ուսումնասիրվի երկիրը և օդը, ջուրը և նրա համապատասխան կառուցվի դպրոցը։ Դպրոցը երկրի և ժողովրդի համար է և ոչ դրա հակառակը։ Ի՞նչպէս կարող է բժիշկը ասել հիւանդին, թէ, ով հիւանդ, քո ցաւիդ դարմանը դեռ չէ գտնված, պէտք է սպասել։ Զէ որ բոլոր ցաւերին, դարդերին և քամիներին յարմար պայմանները գտնված են, և հմուտ բժիշկը պիտի խիստ զգուշութեամբ նրանցից որևէ մէկը նշանակի բուժելու նրա հիւանդութիւնը։ Մի՞թէ հիւանդը կարող է երկար սպասել, թէ վերջապէս երբ պիտի գտնվի իր ցաւին յարմար սպեղանին։

Ժամհարեան եղբայրները Շուշում տուել են փառաւոր հիւանդանոց, ուր բժշկվում են հարիւրաւոր չքաւոր անձինք. Ժամհարեանները աշխարհին յայտնի են իրանց առատաձեռն բարեգործութիւններով. այս դէպքում էլ լիայոյս ենք, որ նրա՞նք հաստատուն կերպով կը կանգնեն գիւղատնտեսական դպրոցը Ղարաբաղում կառուցանելու մտքին։ Հարուստ և չէն Ղարաբաղը դադարկվելու վրա է. ոչ մի գաւառ սակաւահողութիւնով այնքան չէ տառապում, որքան Ղարաբաղը. ապա յուսալի է, որ Ժամհարեան եղբայրները այդ ի նկատի առնելով գիւղատնտեսական դպրոցը կառուցանել կը տան Ղարաբաղում, իրանց հայրենիքում, և այդպիսով նրա վերածնութեան սկիզբը կը դնեն։ Պետ. ք. Տէր-Յովհաննիսեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Սովի մատնված մի գիւղ

Կալի գիւղ (Ղազախի գ.), 24 յուլիսի

Կալի սեզօնն է, բայց կալ կասող չը կայ։ Կալի եզներն ու ձիերը քշելու կանչն ու աղակակը այլ ևս չէ լսվում. մեռելային լռութիւն. լռութիւնը խանգարողը աքաղաղների ձայնն է միայն, մէկ-մէկ մարդ կամ կին ստուերների նման անցնում են գլխիկոր խոտի դէզերի մօտով. գիւղի ծայրին երևում է մի սայլ խոտով բարձած, հանդից գլխիվայր քարշ տալով իջեցնում են մի կիտուկ խոտ. բոլորը խոտ ու խոտ։

Հէնց այսօր և եթ գիւղացիք գնում են ուտելու հացը և այդպէս պիտի գնեն ուղիղ 12 ամիս. բայց ինչո՞վ պիտի գնեն. վեցերորդ տարին է, որ շատ կամ քիչ չափով նրանք միշտ գնում են. դաշտը չորքոտանի չէ մնացել. հաւն ինչ է, կուտ չը լինելու պատճառով հաւն ու ձուն էլ է կտրվել. գիւղի մեծ մասը ծախել է վերջին չորքոտանին, խրվել պարտքում, կորցրել իր վարկը նորից պարտք անելու համար։ Այս տարվան կարկուտը նրանց տուել է իր վերջին հարուածը, արտերը չը հասունացած՝ հէնց իրանց տեղերում կալսվել են կարկուտի ձեռքով, դարմանն էլ հաւաքելու հնար չէ եղել, շատ աննշան բացառութեամբ։

Հանդում կանաչին են տալիս մի քանի բաղդաւորների կորեկներ, որոնք էլ անձրևի բացակայութեան պատճառով մեծ յոյսեր չեն խոստանում։

Այգիներում, դեղ ու դարմանի համար մի հատիկ պտուղ անգամ չը կայ, գարնան ցրտերից ազատված մի քանի հատն էլ կարկուտի բաժին է դառել։

Մի խօսքով՝ մի քանի տնւորի բացառութեամբ բոլորը այս տարի նստած են զուրկ գետնից դուրս եկող որևէ պտղից։

Կառավարութեանը խնդիր են տուել, օգնութիւն խնդրել, ինչով կը վերջանայ, իրանք էլ չը գիտեն. բայց այդպիսի օգնութեան վնասակար հետևանքները շատ ենք տեսել։ Հաւաքվել էին գիւղացիք, աղաչում էին մի ճար, մի ճանապարհ ցոյց տալ։

Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան խորհրդի և Նըպաստամատոյց Յանձնաժողովի ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում ժողովրդական այս լուրջ աղէտի վրա, որը առանց զոհերի չի անցնի։ Զ. Ք. Ապրեսեան

—

Ախալցխայի Կան. Բար. Ընկ. զբօսանքը

Ախալցխա, 23 յուլիսի

Երէկ տեղիս Հ. Կան. Բար. Ընկերութիւնն աջողութեամբ գլուխ բերեց իր նախաձեռնութեամբ և իր օգտին կազմակերպած զբօսանքը, որի առաջին մասը երեխաների համար էր։

Նշանակալիցը ինքը զբօսանքը չէ, այլ այն, թէ ինչպէ՞ս յիշեալ Ընկերութեան անդամները մրջիւնի ժրաջանութեամբ գործում էին զբօսանքի յառաջացրած պարտիզում, աշխատելով ոչ մի բանի պակասութիւն չը զգացնել։ Այդ զբօսանքը կազմակերպելու և գլուխ բերելու գործում աշխատանքի մեծ բաժինը վերապահված է եղել երեք քոյրերի՝ յանձին տ. տ. Ղանալանեանի, Զաթալբաշեանի և օր. Մամիկոնեանի, որոնք և համարվում են յիշեալ Ընկերութեան սիւները։

Այս զբօսանքը Ընկերութեանը տուեց մօտ 300 ր. զուտ հասոյթ։

Հ. Խոճիկեան

—

Թելեխը Անդրկասպ. երկրի հայ գաղութում

Մերվ, 20 յուլիսի

Թելեխի անմիտ սովորութիւնը երկրիս հայկական կեանքում աւելի խոր արմատներ է գցել, քան դիցուք կովկասեան խուլ գաւառական մի քանի քաղաքներում։

Երկրիս հայ տարրը, զաղթած լինելով կովկասեան խուլ գաւառական անկիւններից, մինչև այսօր էլ, շնորհիւ միջավայրի աննպաստ պայմանների, գնում է հին նահապետական սովորութիւններով. տարբերութիւնը արտաքին քաղաքավարական ձևն է, որը ընդօրինակվել է աւելի լուսաւոր կենտրոններից։

Թելեխ, մատաղ, գրբացութիւն. ահա որոնք են գլխաւորապէս բուն դրել աւելի աշխատաւոր, աղքատ դասակարգի շարքերում։

Հարուստներն էլ յետ չեն մնում իրանց աւանդական սովորութիւններից. և աղքատը, որպէս իր մեռելի բաժին, վարակվելով հարուստների ճոխ քելեխներից, վերջին կոպէկները ծախսելով, գերեզմանատանը պատրաստում է սեղան, ուր անկոչ հիւրերը «Աստուած ողորմի» բարբաջելով պարպում են բաժակները։

Թող ընթերցողները չը ծիծաղեն, եթէ ասելու լինեմ, որ մեզանում սեղանակիցներին անձրևից ու արևից պատսպարելու համար՝ ծախսել են մի որոշ գումար և կառուցել պատսպարան՝ մշտնջենական սեղանատուն քելեխի համար։

Աստրախանի կոնսիստորիան դեռ մի տարի առաջ առանձին շրջաբերականով երկրիս քահանաներից պահանջել էր, որ խըստիւ արգելեն քելեխի սովորութիւնը։ Եւ որպէսզի քահանաները ծխականների անցեալ տրադիցիաները վիրաւորած չը լինեն, այդ ուղղութեամբ ոչ մի քայլ չարին։

Sero

—

Աբաստումանը որպէս կուրորտ

Աբաստուման, 19 յուլիսի

Աբաստումանը գտնվում է երկու բարձրաբերձ լեռների հովտում՝ կուսական անտառով շրջապատված։ Քաղաքի միջից հոսում է մի փոքրիկ գետակ, վճիտ ու պարզ ջրով։ Քաղաքի մի ծայրից մինչև միւս ծայրը անցնում է մի գլխաւոր փողոց, որի երկու կողմը շինված են բնակարանները։

Բնակարանները նոր և խնամքով շինված, շուկան մաքուր, մթերքը բոլորովին թարմ և էժան։ Ձու, կաթ, մածուն ու վարիկ՝ ամենայն օր բերվում են շրջակայ գիւղերից։ Մրգեղէնը թէպէտ աղնիւ տեսակից է, բայց սակաւ ու քիչ թանգ, որովհետև շրջակայքում չը կայ, բերում են Քութայիսից։ Զմեռուկը նոր է դուրս եկել, հատը 50 կոպէկ. խիստ շատ է սալորն ու դեղձը։

Քաղաքն ունի բժշկվելու և ուրախ ժամանակ անցկացնելու բոլոր յարմարութիւնները։ Կայ պարկ, որտեղ առաւօտեան ժամը 9—11-ը երաժշտութիւն է լինում, երեկոները նոյնպէս։ Առաջին և երկրորդ րօշչաներում ժողովուրդը առաւօտից մինչև կէս գիշեր լիքն է լինում։ Այստեղ նոյնպէս լինում է երաժշտութիւն, կայ առաջնակարգ բեստորան և այլն։

Այսպիսի մի չնաշխարհիկ կուրորտ շատ քիչ այցելուներ է գրաւում ամառը. գլխաւորապէս նկատվում է, որ Աբաստումանը Թիֆլիսի ու Քութայիսի կուրորտ է։ Ուրիշ տեղերից համարեա թէ ժողովուրդ չէ լինում կամ մի քանի ընտանիքներ։ Բնակարանները մատչելի են, աւելի էժան՝ քան Պեատիգորսկ ու Կիսլովոդսկ։ Կան լաւ հիւրանոցներ։

Նորեկ

—

Ղազախ գաւռի ս. Սարգիսը

Ղազախ, 20 յուլիսի

Շրջանիս յայտնի ուխտատեղիներից է Ղազախի դաշտի ս. Սարգիսը, որ գտնվում է լերան բարձրութեան վրա, Թուրքական հողում. սարի լանջերում ունի արհեստական այրիանման սենեակներ, ձիանոցներ՝ քարէ ախոռներով և այլն, ունի նաև ստորերկրեայ ջուր։

Սարի ստորոտից մինչ գլուխը բարձրանալը, ուր գտնվում է ուխտատեղին, ահագին նեղութիւն է պատճառում ուխտաւորներին։

Ուխտաւոր

—

Ծխ. դպրոցի շինութիւնը

Փանիկ (Սուրմ. գաւ.), 17 յուլիսի

Մեր նախկին ծխատէր հանգուցեալ Սիմէօն ք. Տ.-Ահարոնեանի նախաձեռնութեամբ գիւղիս եկեղեցուն կից դեռ անցեալ տարի դրվեց ծխ. միդասեան դպրոցի հիմքը։ Նրա մահով առ ժամանակ ընդհատվեց դպրոցի շինութեան գործը, որովհետև այն գումարը, որ գոյացել էր տէր-Սիմէօնի օրով նուիրատուութիւններից, մի քանի անհատների ձեռք ընկնելով՝ պժուար էր նրանցից կորզվում։

Այս տարի գիւղիս մի քանի գիտակից անձերի ջանքերով ձեռք բերվեց յիշեալ գումարի մի մասը, որով և շարունակվեց դպրոցի շինութեան թերի գործը։

Լաւ կը լինէր, որ մեր նոր ծխատէր նորընծայ Թորգոմ ք. Յովակիմեանն ինքը այս գործում անշեղօրէն ընթանար իր նախորդի շաւղով ու աշխատէր օր առաջ գլուխ բերել։

Ընթերցող

—

Առատութեան տարի

Ծօճկան (Բորչ. գ.), 24 յուլիսի

Հունձերը մեզանում վերջացել են և ցորեն-գարու կալսն էլ սկսված է։ Այս տարի երկինքը երկրագործի դառը աշխատանքին խնայեց և դաշտային հացահատիկները գերծ մնացին փչանալուց։ Շատ ժամանակ է, ինչ տեղացիք զուրկ էին առատ դաշտային բերքից և միշտ սովի ու աղքատութեան էին մատնված, բայց այս տարի ընդհակառակը շատ առատ է թէ հացաբոյսը և թէ խոտի բերքը։

Սաստիկ շոգը դեռ ևս շարունակվում է, որի հետևանքը այն եղաւ, որ տեղացոց մէջ երևաց փորհարինք հիւանդութիւնը, ինչպէս անցեալ տարի։ Երկար ժամանակ է անձրևների կարօտ ենք քաշում, բայց չը կայ, ուստի և ճանապարհները փոշով ծածկվել են։

Ամսիս 18-ին խուրձեր համարելու նպատակով տեղս ժամանեց Լօռիս-Մելիքեանի ընդհանուր կալուածքների կառավարիչ Վ. Մեհրաբեանը, որին տեղացիք անհամբեր սպասում էին։ Համարելու գործն սկսվեց ամսիս 19-ին և տևեց երկու օր։ Խուրձերը համարելուց յետոյ էլ մնում էր մի կարեւոր հարց. այդ այն էր, թէ այս տարի Մեհրաբեանը 100 խրձանը ո՞րքան հողային տուրք է պահանջելու. բայց չէ՞ որ այդ ամենը պարզ էր բոլոր տեղացոց, որովհետև տարին առատ լինելով պէտք է տրվելիք տուրքի քանակը ևս որոշ չափով բարձրանար. կառավարչի և հասարակութեան միջև երկար ժամանակ համաձայնութիւն չը կայացաւ, բայց վերջը Մեհրաբեանը ժողովրդի խնդրին զիջելով որոշեց 100 խրձանը վերցնել 2 թաղար 5 խանէ։

Տարին շատ առատ է մեզ համար և բոզոզ անհատների թիւը որոշ չափով պակասել է. այգիների պտուղը առանց այն էլ ենթարկված էր ցրտահարութեան, մնացածը եկաւ լրացնելու այս վերջին երկու-երեք օր տեւող տօթը, որի տուած վնասը մեծ է աւելի ևս խաղողի վերաբերմամբ։ Այգիների պտուղից այս տարի ինչպէս տեղացիք, նոյնպէս և մեր շրջակայ գիւղերը Աստուծով են մխիթարված։

Գողութիւնները վերացված են, այնպէս որ այս տարի գողութեան ոչ մի օրինակ դեռ ևս տեղի չէ ունեցել։

Կայծօն Շքեղեան

—

Ցխինվալ, 28 յուլիսի

Սպանութեան մի դէպք

Սրանից մօտ երկու շաբաթ առաջ այստեղ եկան 4 ռուսահպատակ պարսիկներ՝ սալայատակելու Ցխինվալի մի քանի փողոցները։

Զորսը միասին գիշերում էին տեղացի Մալխաս Մուրադեանցի մի հին շինութեան մէջ, որը գտնվում է Լիախվի գետի ափին և որը առաջ գործ էին ածել որպէս խանութ։ Ամսիս 24-ի առաւօտեան ընկերներից մէկը հեռանում է Ցխինվալից, իսկ երեքը դարձեալ մնում են նոյն շինութեան մէջ գիշերելու։

Երկրորդ օրը առաւօտեան Լիախվի գետի մէջ ոստիկաններից մէկը նկատում է մի ինչ-որ դիակ և նրանից մի փոքր հեռու էլ մի վերմակ։

Դիակը հանում է ու տանում տեղական գիւղական վարչութեան առաջ, որը գտնվում է նոյն փողոցի վրա, գետի ափին, սպանութեան վայրից ոչ հեռու։

Դիակը պարսիկներից մէկինն էր, որին ընկերները գիշերով դաշոյնով սպանել էին և գցել գետի մէջ՝ յուսալով թէ գետը դիակը կը տանի, իսկ իրանք արիւնի հետքերը կը ծածկեն, կը սրբեն ու կը հեռանան Ցխինվալից։ Սակայն նոյն առաւօտ տեղական տանուտէր՝ Նիկ. Նարալեանցի միջոցով երկու պարսիկներն էլ կալանաւորվեցին։

Նոյն օրը ոստիկանապետից հարցաքննվելու ժամանակ պարսիկներից մէկը խոստովանվեց իր յանցանքը, պատճառ բերելով նիւթականը, որ իբր թէ սպանվածը (փողբաշչին) փողը ստացել էր և իրան չէր վճարել իր հասոյթը։

Արիւնոտ դաշոյնը գտնվեց նրանցից մէկի բարձի մէջ։ Երկուսն էլ ուղարկվեցին Գօրի՝ դատաքննիչի մօտ։

Հմայեակ Ք. Օհանեանց

«ԽԱՂԱՑԱՒՐԸ» ՀԱՅ ԳԻՒՂԵՐՈՒՄ

Քաղաքակրթութիւնը շատ վախկոտ քայլերով է մօտենում մեր գիւղերին, ուստի և մեր գիւղացիք կուլտուրապէս չափազանց յետ են մնացել։

Մեր ականջն այնքան լսել ու ընտելացել է գիւղացու տգիտութեան մասին խօսվող ու գրվող լուրերին, որ մեզ համար ոչինչ նոր բան չը կայ լսելու։

Բայց երբ մարդ մօտենում է գիւղացուն ու ապրում նրա հետ, իր սեփական աչքերով տեսնում նրան տգիտութեան և նախապաշարմունքների մէջ կորած, այն ժամանակ մազերը գլխին բիզ-բիզ են կանգնում։

Տեղը չէ, հարկաւ, մի առ մի թւելու գիւղացու ապրած կեանքի խաւար կողմերը. կուզէի մի նմուշ տալ ընթերցող հասարակութեանը, որը նոյնպէս նորութիւն չէ լինելու. Նա մի «սրբազան» հնութիւն է, որից բաժանվելու եսկի միտք էլ չունի նրա տէրը։

Երբ որևէ պատահարով գիւղացու կինը հիւանդանում է (խօսքս Ղալագայի մասին է) և իրան անյայտ պատճառներով հիւանդութիւնը երկարում (պարզ, յայտնի պատճառով, միայն ոչ գիւղացուն), նա իր բարեկամ ու հարևան շատ բան տեսած ու լսած կանանց խորհուրդ է հարցնում իր անելիքի մասին հիւանդութեան վերաբերեալ։ Հաւաքվում են այդ խելօք կանայք հիւանդի մօտ և սկսում մի դեղ ու դարման գտնելու հոգսը քաշել։ Ամեն մէկն իր դիտողութիւններն անելուց յետոյ՝ որոշում են, որ հիւանդութիւնը «խաղացաւ» է. ամեն մի նշանից գտնում են, որ հիւանդը մինչև չը պարի, չի ազատվի։

Գիւղացին իր անելիքը դրանից յետոյ շատ լաւ գիտէ։

Վարձում է գիւղի զուռնաչիներին, և հիւանդը հաւաքելով իր վերջին ույժերը՝ սկսում է խաղալ զուռնայի նուագածութեան տակ։ Խաղը շարունակվում է 7—21 օր, նայած թէ հիւանդը որքան կարող է դիմանալ։ Եթէ վերև յիշած «բժշկական խորհուրդը» գտել է, որ ցաւն առաջ է եկել վախից, ապա հիւանդը խաղալու 7-րդ օրը պարելով պիտի գնայ այնտեղ, ուր վախեցել է, և յետ դառնայ. ձմրան ցուրտ եղանակն է այդ թէ գարնան անձրև ու ցեխ, դա միևնոյն է։

Հետաքրքրութիւնս ստիպեց ինձ մի անգամ գնալ «խաղացաւով» բռնված հիւանդի տունը։ Ամեն մի գիւղացի ազատ մուտք ունի այնտեղ, և ես փոքրիկ խրճիթը գտայ լիքը մարդկանցով, որոնք շարքով նստոտել էին պատերի տակ. մի քանիսը թէյ էին խմում, միւսները փլաւ էին անուշ անում. ով ինչպէս կուզէ։ Շարքերի մէջ ազատ տեղ կար թողած խաղացողի համար, որի մի ծայրում նստած էին զուռնաչիները։

Հիւանդը միջահասակ կին էր, ոսկրացած դէմքով. քափ-քրտինքում կորած՝ անդադար շարժում էր ոտներն ու ձեռները։ Ձը նայած զուռնան նուագում էր մի որոշ եղանակ, բայց հիւանդի շարժումների մէջ ոչ մի համաչափութիւն չը կար. որքան էլ խեղճ հիւանդը աշխատում էր պահպանել, բայց այդ նրան չէր աջողվում. կարծես մարմնի անդամները դադարել էին նրա կամքը կատարելուց։ Րոպէի ազդեցութեան տակ՝ ես պատրաստվում էի յարձակվել զուռնաչիների, հիւանդի ու նստած մարդկանց վրա…

Ես դուրս փախայ և աշխատում էի ազատվել զուռնայի ձայնը լսելուց, որն ինձ վրա այդ պայմանում սպանիչ ազդեցութիւն էր թողնում։

Անցեալ տարի 3, իսկ այս տարի 1 կին է մեռել խաղալուց. իմ տեսածը երկրորդ դէպքն է այս տարի, և յոյս կայ՝ դա էլ նրանցից յետ չի մնայ։

Հիւանդատէրը հաւատացած է, որ խաղալու ժամանակ «չարերը» դուրս են գալիս կորչում. իսկ երբ յիշեցնում ես, որ խաղալուց հէնց իր հարևանի կինն է մեռել, «դա ճակատի կիրն ա» ասում է։

Եւ զարմանալի է, որ ծխատէր քահանան և գիւղի փոքր ի շատէ հասկացող մարդիկ չեն աշխատում յետ կանգնեցնել գիւղացիներին այդպիսի անճոռնի նախապաշարմունքից, որն ահագին զոհեր է տանում։

Մելիք

Ղալագա (Գեօգչ. գաւ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Երէկ, Թագաժառանգ Մեծ Իշխան Ալէքսէյ Նիկօլայեվիչի ծննդեան տարեդարձի օրը, հանդիսաւոր մաղթանք կատարվեց զինւորական տաճարում բարձրաստիճան անձերի ներկայութեամբ։ Մաղթանքներ կատարվեցին նոյնպէս և հայոց Վանքի մայր տաճարում և այլ դաւանութիւնների աղօթատներում։ Քաղաքը զարդարված էր դրօշակներով, իսկ երեկոյեան լուսավառված էր շքեղօրէն։

◆ Կովկասեան ուսումնարանական շըրջանը այլևայլ դպրոցներից ընտրելով 60 առաջադէմ աշակերտներ՝ կուղարկէ օգոստոսի վերջերին Մոսկվա՝ մասնակցելու հայրենական պատերազմի հարիւրամեակի յոբելեանին։

◆ Կովկասեան բամբակագործների առաջիկայ համագումարի համար յանձնարարված է ագրոնոմներ Ն. Պ. Տարատինօվին և Ա. Հ. Քալանթարին մի ձեռնարկ կազմել բամբակի հունտերով և հունտերի կճեպներով անասուններին կերակրելու մասին։

◆ Յուլիսի 28-ին, առաւօտեան ժամը 7-ին, Ծալկա են գնացել կառքերով՝ քաղաքի ձայնաւորներն ու վարչութեան անդամները՝ ջրի աղբիւրները դիտելու համար։

◆ Ֆունիկուլէրի վերի կայարանի մօտիկ ս. Դաւթի սարի վրա փորված երկու ջրհորից՝ 6—7 արշին խորութիւնից՝ ստացվում է ներկայումս օրական 250 վեդրօ խմելու լաւ ջուր։ Իւրաքանչիւր $1/4$—$1/2$ արշին խորութեան վրա ջրի նոր շերտեր են պատահում և աւելի աւելացնում ջուրը։ Ֆունիկուլէրի վարչութիւնը մտադիր է արթէզեան ջրհորներ փորել։

◆ Առաջիկայ տարի Կովկասում փորձնա-ցուցական դաշտեր հիմնելու նպատակով պետական գանձարանից խնդրվում է 74,642 ռուբլի։

◆ Էլեկտրաքարշի վարչութիւնը ուղղակի երթևեկութեան համար գործածութեան մէջ է մտցրել № 2 վագօնը, որը կայարանից Ամալեան գծով Նիկոլայեվսկի կամուրջով գալիս է Երևանեան հրապարակը և ապա Գօլովինսկի պրօսպէկտով անցնում մինչև Օլգինսկայա փողոցի ծայրը ու կըրկին վերադառնում Երևանեան հրապարակը, Պուշկինսկայա փողոցով իջնում Վորոնցովի արձանի մօտ ու Ելիզավետինսկայա և Միքայէլեան փողոցներով գնում կայարան։

◆ Յուլիսի 29-ին, նորին մեծութեան պարսից շահ Սուլթան Ահմէդի ծննդեան տօնի առիթով, պարսից հիւպատոսարանում շնորհաւորութիւնների պաշտօնական ընդունելութիւն տեղի ունեցաւ։

◆ Պետերբուրգի Բէստուժէվեան բարձր դասընթացքների 40 հոգուց բաղկացած էկսկուրսանտների մի խումբ յուլիսի 28-ին ուղևորվեց դէպի Բորժոմ, Բակուրիանի, Ցխրա-Մղարօ սարը բարձրանալու համար։

◆ Խաղողի ֆիլօկսերայի հիւանդութեան դէմ կռւելու նպատակով Թիֆլիսի նահանգական գինեգործական կոմիտէտը արդէն կազմել է ֆիլօկսերան հետազօտողների մի խումբ։ Հաւաքվում է մի խումբ ևս։ Օգոստոսի սկիզբներից այդ երկու խումբը կը գնան աշխատելու Կախէթիայի կողմերը։

◆ Մոսկվայի մօտ Գօրչակովա կալուածքում ջրի աւազանում լողանալու ժամանակ խեղդվել է հարուստ Մ. Վ. Ժամհարեանի 14 տարեկան միմիակ տղան՝ Անատոլը։ Խեղդվել է միաժամանակ նրան ազատելու շտապող երիտասարդ դաստիարակ անգլիացի Լէօնարդ Բեռնէտը։

◆ Պետական Դումայի անդամ երդ.-հաւատարմատար Յովհ. Սաղաթէլեանը Թիֆլիս է եկել և շուտով կուղևորվի դէպի Երևանի նահանգը։

◆ Բաթումի և Քութայիսի շրջաններում մրգեղէնների վրա երևացել է փտախտ հիւանդութիւնը որը համարեա փչացրել է ամբողջ բերքը։ Տկողինների բերքը Սև-ծովի ափերում լաւ է, իսկ դեղձինը՝ վատ։ Անընդհատ անձրևները սիմինդրի բերքի վրա աննպաստ ազդեցութիւն են թողել։

◆ Լենքօրանի բրնձի ցանքերում երևացել է մեծ քանակութեամբ մորեխ, ահագին վնասներ պատճառելով։

◆ Բօրչալուի գաւառի Թէջիս գիւղի մօտերքում զինված չարագործները կողոպտել են Նահապետ Մարկովին, Մատթէոս Կարապետովին, Արութիւն Պօղոսովին և Անդրէյ Պավլովին։

ՎՐԱՑ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ «Зак. Рѣчь»-ին հեռագրում են, որ յուլիսի 27-ին բանաստեղծ Ակակի Ծերեթելին հասել է Օնի։ Տամներկու վերստի վրա ընդառաջ են գնացել դիմաւորելու 200-ից աւելի ձիաւորներ, ուղեկցել են նրան երգելով։ Հարևան գիւղերից ժողովրդի ահագին բազմութիւն է եղել հաւաքված։ Հանդիպումը և ընդունելութիւնը հանդիսաւոր էր. մատուցվել է աղուհաց։ Ցոյս, հաւատ և սէր ներկայացնող երեք աղջիկներ ողջոյնի խօսքեր են արտասանել։ Այստեղից բանաստեղծը գնացել է եկեղեցին, որի առջև բարի գալստեան խօսքեր է արտասանել իշխանուհի Պօլինա Կիպիանին։ Հասարակական այգում ևս ճառեր են արտասանվել։ Գրական երեկոյթը անցել է շատ աջող։ Բանաստեղծի ուղևորութիւնը ժողովրդի մէջ զուտ ազգային բնոյթ է ընդունել. ամեն տեղ արտասովոր ոգևորութիւն է տիրում։

Գիւղացիներին ձրի բաժանում են Ակակիի բանաստեղծութիւնների ժողովածուն։

◆ Մոսկվայի Արևելեան լեզուների Լազարեան ճեմարանի հանգուցեալ պրոֆ. Խախանովի մարմինը զմռսված է և յուլիսի 27-ին ուղարկված Թիֆլիս՝ հողին յանձնելու։

Յուլիսի 27-ին, երեկոյեան ժամը $7^{1}/_{2}$-ին, Քաշվէթի ս. Գէորգ եկեղեցում կատարվել է առաջին հոգեհանգիստը պրոֆ. Ալէքսանդր Սօլոմօնովիչ Խախանովի համար։ Ներկայ են եղել հանգուցեալի ազգականները, ազնուականութեան պարագլուխը, քաղաքագլխի փոխանորդը, զանազան հաստատութիւնների, մամուլի, դպրոցների ներկայացուցիչներ ու համակրողներ։

Քաղաքային վարչութիւնը որոշել է հանգուցեալի դագաղի վրա պսակ դնել քաղաքային հասարակական ինքնավարութեան անունից, ներկայ լինել թաղմանը ամբողջ կազմով, ցաւակցութիւն յայտնել հանգուցեալի ընտանիքին և զեկուցանել նրա մահվան մասին դումային։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ. ԳԵՂԱՐ.

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Դիլիջան, 26 յուլիսի

Չորեքշաբթի յուլիսի 25-ին, դերասան Շահխաթունու բենեֆիսին՝ հայ դերասանական ընկերակցութիւնը ներկայացրեց «Տրիլբի» և «Օսկան Պետրովիչը դժոխքում»։

Թէև ակումբի բեմին անյարմար է այդպիսի՝ հարուստ դեկօրացիաներ պահանջող պիէսներ դնել, պէտք է, սակայն, գոհունակութիւն յայտնել դերասանական խմբին, որ ջանք չէ խնայում և կարողանում է գոհացում տալ հասարակութեան ճաշակին։

Մի կարեւոր նկատողութիւն չիշտելի է։ Ներկայացումն սկսում են ուշ և յաճախ վերջացնում ժամը 1—$1^{1}/_{2}$-ին։ Ցանկալի է՝ շուտ սկսել և ժամանակին վերջացնել։

Գալով այս ներկայացման, նկատելու է, որ խաղն անցաւ աջող, թէև սկզբում (առաջին գործ.) չափազանց սառն։

Բաւարար էր և «Օսկան Պետրովիչը դըժողքում»։

Ներկայացումը վերջացաւ գիշերվայ ժամը $1^{1}/_{2}$-ին։ Մուտքը լաւ էր։ Հասարակութիւնը, կրկնում ենք, իրան պահել չը գիտէ և շատ անկարգ է։

Իսկ անցեալ չորեքշաբթի, ամսիս 18-ին, նոյն խումբը՝ մասնակցութեամբ պ. պ.

Տէր-Դաւթեանի և Միրաղեանի՝ խաղաց Սունդուկեանի «Պէպօն»։ Խաղը անցաւ միջակ, չը նայած որ դերակատարներից մի քանիսն իրանց առանձնած դերերը շատ գոհացուցիչ կերպով տարան։

Յուլիսի 22-ին էլ ներկայացվեց Շիրվանզադէի «Նամուսը»՝ հեղինակի անմիջական հսկողութեամբ և ղեկավարութեամբ։ Խաղը ընդհանուր առմամբ սահուն անցաւ։ Դահլիճը լիքն էր հասարակութեամբ։ Այս ներկայացման զուտ արդիւնքը յատկացվեց տեղիս ծխ. դպրոցին։

Մենակը

—

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 26 յուլիսի

Ամսիս 25-ին, դերասան Ոսկանեանի խումբը խաղաց Ֆիլիպպի «Մարդկութեան քարերարներ» 3 գործ. դրաման և Մաղաթեանի «Կլոթ-կլոթ» 1 գործ. վօդէվիլը՝

Վերոյիշեալ դրաման ներկայ սէզօնում խաղացված պիէսներից ամենաաջողը կարելի է համարել։

Խաղը սահուն անցաւ, որովհետև դերակատարները բարեխղճութեամբ էին վերաբերվել իրանց առանձնած դերերին։

Դահլիճը, անսպասելի անձրևի պատճառով, համարեա դատարկ էր, որ պակաս չէր ազդում դերասանների խաղի ու տրամադրութեան վրա։

Հասարակութեան ցանկութեան համաձայն նոյն դրաման խաղացվելու է երկրորդ անգամ։

Յոյս ունենք, որ մեր թատերասէր հասարակութիւնը գոնէ այս անգամ իր ներկայութեամբ կը խրախուսէ մեր բեմի շնորհալի ույժերին։ Մ. Ղ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 27 յուլիսի

«Մշակի» № 161-ում տպված՝ «Թերևս աննշան տոկոս բացառութիւն միայն» յօդուածը, «Բեեռ» ստորագրութեամբ, անգին խրատանցում է առաջ բերել քահանայական դասի մէջ։

Աչքի առաջ ունենալով այդ հանգամանքը, նաև այն, որ զանազան կողմերից ականջիս է հասել, թէ ոմանք այդ յօդուածը իմ գրչին են վերագրում, պարտք եմ համարում ներկայովս կտրուկ կերպով յայտարարել, որ այդ յօդուածի հեղինակը ես չեմ։

Յովսէփ քահ. Տէր-Պետրոսեան

—

Խանքենդ, 15 յուլիսի

Այսօր պատահմամբ ձեռքս ընկաւ «Հորիզոնի» վերջին համարներից մէկը, որտեղ Լէօն պատասխանելով «Մշակում» տպված՝ «Իսկական պրովօկատորները» յօդուածի հեղինակ Ս. Գարագաշին, ի շարս այլ խօսքերի՝ անուանում է նրան «նաւթային փողբաշխի»։

Այստեղ մեզ հետաքրքրողը այդ երկուսի բանակռիւը չէ, այլ այն՝ թէ ինչու է Լէօն թոյլ տալիս իրան «նաւթային փողբաշխի» բառերը գործածել։

Ինձ յայտնի չէ՝ թէ Ս. Գարագաշը ինչ գործով է պարապում, իսկ եթէ իրօք նա ըստ Լէօի նաւթային փողբաշխի է, մի՞թէ դրանում նա մեղաւոր է և իրաւունք չունի որպէս քաղաքացի արտայայտվելու լրագիրներում։

Չեմ կարծում, որ լրագիրներում արտայայտվելու մենաշնորհը տրված լինի որոշ մարդկանց միայն։

Իսկ եթէ Լէօն ընդհակառակն է տրամաբանում, թէ այսինքն ամենքը ապատ իրաւունքի տէր չեն՝ լրագիր կարդալու, գատելու և արտայայտվելու, այդ դէպքում նա միանգամայն ոտնատակ տուած կը լինի այն սկզբունքները, որոնցով նա առաջնորդվում է։

Սակայն ինձ թւում է, որ Լէօն շատ լաւ է հասկանում այդ ամենը. ապա ուրեմն ինչու է թոյլ տալիս իրան գործածել այդպիսի ածականներ։

Ցամենայն դէպս որքան էլ կրքոտութեան արտայայտութիւն լինի այդ, այնու ամենայնիւ անհանդուրժելի է։

Այսօր մէկը «նաւթային փողբաշխի» է, միւսը դերձակ է և այլն և այլն. ուրեմն այդ մարդիկ իրաւունք չունեն իրանց պրօֆեսիայից դուրս այլ բանով՝ օրինակ գրականութեամբ հետաքրքրվել կամ իրանց հասկացողութեան չափ արտայայտվել։

Կամ եթէ այդպիսի մարդիկ «համարձակութիւն» են ունենում մասնակցութիւն ունենալ գրական ասպարէզում մղվող հասարակական հարցերի մէջ, մի՞թէ դատապարտված են իրանց պրօֆեսիայի անունը ծաղրական ոճով լսելու՝ իրան բարձր համարող ընդդիմադիր պարոնից։

Լէօն կարող է արդար լինել, կարող է և մեղաւոր լինել. սակայն յամենայն դէպս նա պէտք է պատասխանէ բուն հարցին վերաբերեալ փաստերով, այլ ոչ թէ շօշափէ անձնաւորութեան պրօֆեսիան։ Սեպուհ

—

Խանքենդ, 20 յուլիսի

Կարդացինք «Մշակի» № 143-ի մէջ «Խանքենդի իրականութիւնից» վերնագիրը կրող յօդուածը, ուր երկու աստղ (**) ստորագրութեան տակ թաքնվող պարոնը խօսում է գլխաւորապէս Խանքենդի երիտասարդութեան բարոյական անկման մասին։

Մենք, Խանքենդի մի քանի երիտասարդներս, կը խնդրէինք երկու աստղ ստորագրութեան տակ թաքնված պարոնին ընդառաջ գալ և բարի օրինակ ցոյց տալ մեզ՝ բարոյապէս ընկած երիտասարդներիս, կազմակերպել ներկայացումներ, դասախօսութիւններ, բանալ ընթերցարան, և մենք կը մոռանայինք մեր «վէգն» ու «լօտօն»։

Պարոնն ասում է, թէ «դժբաղդաբար այդ փորձը մենք արել ենք և հիասթափվել»։ Ե՞րբ թատրոնական ներկայացում կազմակերպեց և մենք չը մասնակցեցինք, երբ ընթերցարան բանալու հարց առաջարկեց և մենք անուշադրութեան մատնեցինք։ Ինչու փաստերով չի խօսում։

Ի՞նչպէս մեղադրել երիտասարդութեան, երբ ներկայացման ժամանակ անփորձ երիտասարդը դուրս է գալիս առաջին անգամ բեմ, և մեր կրթված ու զարգացած գործիչները սկսում են դահլիճից հազար տեսակ խեղկատակութիւններ անել, որից վարակվում են բոլոր հանդիսականները, և սկսվում է մի կատարեալ քաոս։

Ի՞նչպէս մեղադրել երիտասարդութեան, երբ կազմակերպում են ներկայացում յօգուտ աղքատ դպրոցի, բայց դժբաղդաբար ուսուցիչը, որը շատ երիտասարդ ույժ է, ոչ մի մասնակցութիւն չէ ցոյց տալիս և նոյնիսկ չի էլ յաճախում ներկայացմանը։

Ահա այսպէս, երբ անփորձ, անղեկավար երիտասարդները հասարակական գործի կը ձեռնարկեն և փոխանակ խրախոյսի կը ծաղրվեն, այնուհետև ինչ կարելի է պահանջել երիտասարդութիւնից։

Դուք, պ. երկու աստղ, գոնէ մի լաւ բանով օրինակ հանդիսացէք։ Ինչու առաջ չէք անում և յետոյ պահանջում։ Ինչու էք աւելի սառեցնում երիտասարդութիւնը։

Աբ. Աբգարեան, Հ. Յովսէփեան, Ն. Շահնազարեան, Ա. Դաւթեան, Մն. Աթաեան, Ա. Գալստեան, Յ. Յովհաննիսեան, Գ. Տէր-Աբրահամեան, Ա. Մելքումեան, Գ. Յովհաննիսեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Ռոստով Դ./վ. ապրում է 124 տարեկան ծերունի Ա. Պ. Կրասնօսելսկին, պաշտօնաթող ունտեր-օֆիցէր։ Հայրենական պատերազմի ժամանակ նա մասնակցել է Սմոլէնսկի մօտ տեղի ունեցած կռւին։ Նա ներկայ է լինելու Մոսկվայի հանդէսներին։

✦ Բագուի քաղաքային վարչութեան ֆինանսական մասնաժողովը զանազան յափշտակիչների ձեռքն ընկած և յօգուտ քաղաքի վճռված հողերը գնահատել է 3,750,000 րուբլի։ Այդ օրից շատ ժամանակ է անցել, մինչդեռ ոչ մի միջոց չէ գործադրված այդ հողերը յափշտակիչներից խլելու համար։

✦ Պետերբուրգ է հասել Կովկասի Փոխարքայ Վօրօնցօվ-Դաշկօվը։

✦ Նորերս Մոսկվայում վախճանված պրօֆէսոր Խախանօֆը իր գրադարանը կտակել է Լազարեան ճեմարանին։ Հոգեհանգստին ներկայ է եղել նաև Թիֆլիսի քաղաքագլուխը։

✦ Հոգևոր իշխանութեան հրամանով խուզարկեցին Դուբօվսկի կուսանաց վանքի բոլոր խցիկները։ Գրաւված են Գերմօգէնի և Իլիօդօրի նկարները։

✦ Պետերբուրգին մօտիկ Պարգօլօվ գիւղում յուլիսի 17-ի գիշերը մի հրակայական ընդհարում է տեղի ունեցել գիւղացիների միջև, որին մասնակցել են 500 հոգի։ Կռւի ժամանակ գործ են ածել հրազէն։ Առաւօտեան Պետերբուրգ են տարել 15 վիրաւորներ։

✦ «Рѣчь» լրագիրը բողոքում է էսդէկ մեծամասնականների գործելակերպի դէմ, որոնք լուր են տարածում, որ իբր ադմինիստրացիան ծայրայեղ ձախակողմեաններին նեղելով նախապատրաստում է Պետական Դումայի ընտրութիւնների ժամանակ կադէտների համար յաղթանակ։

✦ Օսինի գաւառի մի մեծ առևտրական գիւղում հրդեհից այրվել է 120 տուն, պօստ-հեռագրական տունը. հրդեհին զոհ է գնացել գիւղի ամբողջ նախիրը. կան և մարդկային զոհեր։ Հրդեհի ժամանակ տղամարդիկ հանդեբումն են եղել։ Հրկիզեալները մնացել են սնունդի կարօտ։

✦ Նիժնի-Նովգորոդի տօնավաճառում կենդանութիւն է տիրում։ Աջող առևտուր են անում խոշոր մանուֆակտուրիստները։ Ռուսական մահուդների գները բարձրացել են 5—10°/₀-ով։ Պարսկական շուկայում առևտուրը ըսկսում է կենդանութիւն ստանալ։ Պըզընձէ իրերի և Տուլայի ինքնաեռների գները աւելացել են պուդը 3 րուբլով, թէև այս տարի անցեալ տարվայ համեմատութեամբ շատ ապրանք է բերված։ Ոչխարի մորթիների պահանջը շատ է, մինչդեռ ապրանք քիչ է բերված։ Փետրային բմբուլի ապրանքը քիչ է շուկայում, քան անցեալ տարի էր։ Մի քանի տեսակների գները աւելացել են 10—20°/₀-ով։

✦ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը առաջարկել է դըպրոցների տեսուչներին պատշաճաւոր իշխանութեանը ուղարկել իրանց դըպրոցի էքսկուրսանտների ցուցակները, վերջիններիս ուղարկելուց առաջ, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենան հեռացնելու էքսկուրսանտների միջից անյուսալի տարրերին։ Ցուցակների մէջ անպատճառ պէտք է յիշված լինի էքսկուրսանտների ազգութիւնը։

✦ Մօտաւորապէս սեպտեմբերի կէսին ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնօվը ուղևորվելու է Լօնդօն։ Նա անցնելու է Բեռլինի վրայով, բայց գերմանական քաղաքագէտների հետ բանակցութիւնների մէջ չէ մըտնելու։

✦ Լրագիրների ասելով, ֆրանսուռուսական ծովային համաձայնութիւնը ընդհանուր գծերով կազմված է եղել Պարիզում։ Պուանկարէի գալով՝ Պետերբուրգում կը մշակվի և կը ստորագրվի։

✦ Քաղաքական շրջաններում խօսում են, որ Անգլիան, ի նկատի առնելով աւստրիական նաւատորմի ուժեղացումը, վճռել է աջողեցնել Դարդանէլի բացումը։

✦ Վիէննայից հաղորդում են, որ Կ. Պօլսի զօրքը երդվել է հաւատարիմ մնալ կառավարութեանը։

✦ Սօֆիայում և Բելգրադում մտատանջութիւն է առաջացրել ալբանացիների կողմից Ուսկիւբի առումը։ Այստեղ հաւատացած են, որ ալբանական ինքնավարութիւնն ինքնին մահացու հարուած է հասցնելու մակեդօնական սպասումներին։

✦ Սալօնիկ ժամանած երիտասարդթիւրքերի կօմիտէտի անդամները փորձ արին մինիստրական կաբինէտի դէմ մի ընդդիմադիր մարմին կազմելու։ Նրանք աջողեցրին կաբինէտի գործունէութիւնների դէմ բողոքող տեղական զօրամասի 103 օֆիցերների ստորագրութիւն։ Մնացած 750 օֆիցերներ՝ իրանց մեծամասնով, կազմեցին մի հակաբողոքագիր, որով յայտնում են իրանց չէզոքութիւնը քաղաքական գործերում։

✦ Նիւ-Եօրկից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն՝ Րուզվէլտի արտասանած առաջին նախընտրական բանախօսութիւնը մեծ աջողութիւն է ունեցել։ Բանւորական հարցը շօշափելիս նա մատնանշել է, որ կառավարութիւնը պարտաւոր է հոգ տանել, որպէսզի առաջիկայում այն ձեռնարկութիւնները, ուր գործում են բանւորները, նրանց սեփականութիւնը դառնան։ Րուզվէլտը արտայայտել է նաև պետական գործողութիւնների վրա ժողովրդի ունենալիք վերահսկողութեան իրաւունքն ընդարձակելու օգտին։

✦ Եապօնական հիւպատոսը պահանջել է չինական իշխանութիւնից փակել տեղական «Դոնչուեիգունբաօ» լրագիրը՝ հանգուցեալ միկադօյի մասին վիրաւորական կարծիք յայտնելուն համար։ Պահանջը մերժված է։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

28 յուլիսի

ԲՈՒԶՈՒԼՈՒԿ։ Տաշկենտի երկաթուղագծի 159-դ վերստի վրա, Տօցկայա կայարանի մօտիկ, ապրանքատար գնացքը ընդհարվեց մարդատար գնացքին։ Փշրվել են 7 վագօններ, վիրաւորված են 5 կօնդուկտօր և 2 ուղևոր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հեռագրական տեղեկութիւնների համաձայն Ռուսաստանում բերքը ընդհանուր առմամբ միջակից վեր է. մասնաւորապէս աշնանային և գարնանային ցորենը, հաճարն ու գարին միջակից վեր է։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Միչման Ֆրիդէն Կերչինսի հիդրօպլանով երկու թռիչք կատարեց բաց ծովի վրա ուղևոր նաւաստիներով։

ԲԼԱԳՕՎԵՇՉԵՆՍԿ։ Պրիամուրեան գեներալ-նահանգապետը ադմինիստրացիայի պաշտօնեաների հետ միասին գնաց Ամուրեան շրջանի Ալէքսէեվսկ քաղաքի պաշտօնական բացմանը ներկայ լինելու։

ԻՐԿՈՒՏՍԿ։ Օդաթռիչ Կուզմինսկին աջող թռիչք կատարեց 18 րոպէչափ 600 մետր բարձրութեան վրա։

ՄՕՍԿՎԱ։ Համալսարանական մեղուաբոյծների համագումարի բուլղար պատգամաւորները պսակներ դրեցին Ալէքսանդր II կայսրի և Սկօբելևի արձանների վրա։

ԲԵՐԼԻՆ։ Կալինան Կօստեվիչը 30,000 մարկ գրաւականով ազատվեց և թոյլտուութիւն ստացաւ հայրենիք վերադառնալ այն պայմանով, որպէս զի գործի քննութեանը ներկայանայ դատարանին։

ԴԻՒՍՍԵԼԴՕՐՖ։ Դժբաղդութեան դէպքերից բանւորներին ապահովագրելու հարցի համար գումարված կօնգրէսը փակվեց։ Յաջորդ կօնգրէսը որոշված է հրաւիրել 1914 թւին Պարիզում։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 յուլիսի

ԴԵՐԲԵՆՏ։ Գիշերվայ ժամը 4 և 35 րոպէին զօրեղ ցնցումներ զգացվեցին երեք վայրկեան տևողութեամբ։

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ։ Առաւօտեան (°) ժամին մի քանի վայրկենաչափ տևողութեամբ զգացվեցին ուժեղ ստորերկրեայ ցնցումներ, խուլ աղմուկներով։

ԳՐՕԶՆԻ։ Առաւօտեան ժամը 4-ին զգացվեցին ստորերկրեայ երկու ցնցումներ։

ԹԷՄԻՐ-ԽԱՆ-ՇՈՒՐԱ։ Առաւօտեան ժամը 4 և 35 րոպէին պատահեց երկրաշարժ բաւականաչափ ուժեղ և երկարատև։

ԳԵՕԿՉԱՅ։ Առաւօտեան ժամը 4 և 20 րոպէին ուժեղ երկրաշարժ զգացվեց։

29 յուլիսի

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Ամսիս 27-ի երկրաշարժի կենտրոնն եղել է Ադրիանուպօլսի հարաւարևմտեան կողմերում։ Ադրիանուպօլսի շըրջանում վնասվել են 18 գիւղ։ Ստորերկրեայ հարուածներից և առաջացած հրդեհներից ոչնչացած են համարեա բոլոր շինութիւնները։ 15,000 հոգի մնացել է անօթևան։ Սպանվել են 300, վիրաւորվել՝ 800 մարդ։

Ադրիանուպօլսում կործանվել են 20 մզկիթ և բազմաթիւ տներ։ Սպանվածներ չը կան։

Սաստիկ վնասներ է կրել նաև Մարմարայի ծովափին գտնված գիւղերի մեծ մասը։

Կառավարութիւնը կազմակերպում է օգնութեան գործը։

Կան բազմաթիւ սպանվածներ ու վիրաւորվածներ։

Շատ տեղեր հրդեհներ են եղել։

Կէսօրին մայրաքաղաքումս կրկին երկրաշարժի երկու դէպք եղաւ։ Կենտրոնավարն ըստ երևոյթին Արխիպելագումն է։ Խիստ վնասվեցին Հալիպպօլին և Դարդանէլը, ուր շինութիւնները մեծ մասամբ քանդվեցին։ Կան սպանվածներ և բազմաթիւ վիրաւորվածներ։ Ծովափնեայ փողոցներում գետինը ճաքճաքվել է և տաք աղբիւրներ են բղխել։ Եգէյեան և Մարմարա ծովերի ասիական և եւրօպական ափերում գիւղերը տեղ-տեղ կործանվել են։ Հեռագրական հաղորդակցութիւնը կտրված է։

Մայրաքաղաքումս վնասվածներ չը կան, վնասներն էլ աննշան են։ Շատ տեղեր ջըրմուղները փչացել են, ժողովուրդը մնացել է առանց ջրի։

ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

28 յուլիսի

Լուգա.—Հիւսիս-արևմտեան երկաթուղու Սերեբրեանկա կայարանի մօտ Բոլշիէ Կլաբուտիցի գիւղում երկաթուղու շոգեկաթսայի կայծից հրդեհ ծագեց. այրվեցին 50 տուն, մատուռը, առևտրական հիմնարկութիւններ. ոչնչացան բազմաթիւ անասուններ, խոտ ու հացաբոյսեր։ Հրդեհ ընկաւ նաև բարօն Վրանգելի անտառը։

Ժիտոմիր.—Դուբնօ քաղաքում գիշերը հրդեհ ծագեց. սաստիկ քամուց ծաւալվեց կրակը։ Այրվեցին 30 և վնասվեցին 12 տուն։ Հրդեհը շարունակվում է։

Օստաշկօվօ.—Յուլիսի 27-ին այրվեց Պէնօ փոքրիկ գիւղը։ Հրդեհից ոչնչացել է երկու գործարան, 85 տուն և կայարանի շէնքերի մի մասը։ Վնասը 200,000-ից աւելի է։

Նովգորոդ.—Անտառային հրդեհները Նովգորոդի և Կրեստեցկի գաւառներում ընդարձակ չափեր են ստանում։ Տեղական ույժերի պակասութեան պատճառով, Պետերբուրգից կանչված են զօրքեր։ Մի քանի գիւղերի՝ հրդեհը սպառնում է հրի ճարակ դարձնել։ Հանգցնելու աշխատանքներն անձամբ ղեկավարում է ինքը նահանգապետը։

Վեազմա.—Զօրս փողոցներում հրդեհը ոչնչացրեց 80-ից աւելի տներ, ապրանքի պահեստներ։

Առաւօտեան հրդեհը հանգցվեց։ Քառորդ վերստ լայնութեամբ տեղի վրա տները այրվել են բոլորովին։

Դուբնօ.—Քաղաքի կենտրոնում այրվեց 50 տուն և 20 խանութ։

Տիխվին.—Շարունակվող անտանելի շոգերի շնորհիւ այրվում են անտառները գաւառի բոլոր մասերում։

Մոսկվա.—Բօգօրօդսկի և Բրօնիցկի գաւառներում այրվում են մասնաւոր և ար[illegible]

[illegible]

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակողներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆՆԿԱՐԱԳՐԵԼԻ ԱԽՈՐԺ ԶԳԱՑՄՈՒՆՔ է նկատւում, երբ գլուխը լուացւում է Պիկասաֆօնով, քնքոյշ, հեղուկ ձիւթային սապօնով, որ նշանակված է գլխի լուացումների համար և որը քիմիական պատէնտային միջոցով մաքրված է ձիւթային վատ հոտից։ Պիկասաֆօնը ոչ միայն մաքրում է մազերը, այլ և, շնորհիւ իր մէջ պարունակվող ձիւթի, ուղղակի գրգռեցուցիչ կերպով ազդում է մազերի արմատի վրա։

Պիկասաֆօնի մէկ սրուակը, որ բաւականանում է մի քանի ամիս, արժէ 1 ր. 50 կօպ.։ Վաճառվում է բոլոր համապատասխան խանութներում։ Ամենալաւ վարսավիրները գլուխների լուացումը կատարում են Պիկասաֆօ՝ ով։

Զգուշացէք վատ նմանողութիւններից։ Իսկական Պիկասաֆօնը հեղուկ է (ոչ փոշի) սրուակների մէջ՝ Լէնգների Դրէզդէնեան Քիմիական Լաբօրատօրեայի ֆիրմայով։

(М. 275202/275208) 1—1

Ն ԵՐՍԻՍԵԱՆԱԽԱՐՏ ուսուցիչ 6 տարվայ փորձ. (աւարտած նաև քաղ. դպրոցը) և

Գ ԻՄՆԱԶԻԱԽԱՐՏ ուսուցչուհի 3 տարվ. փորձ. (անցել է տեսակ. մանկավ.)

ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

ցանկանում են պաշտօնավարել Թիֆլիսի կամ գաւառական ծխ. դպրոցներից մէկում։ Երկուսն էլ հմուտ են պետական լեզուին։ Ուսուցիչը երբե փորձված գիլետանտ կարող է քառաձայն խումբ կազմել եկեղեցու և համերգների համար։

Հրաւէր ընդունելու դէպքում դօկումենտները անյապաղ կուղարկվեն պօստով։

Պայմանների մասին դիմել՝ Тифлисъ, Бебутовская, 44, кв. 1. Учителю Георгію Меликянцу. (ու. և.) 523. 6—4

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Տ. ԳԻՒԶԱԼԵԱՆԻ

ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԲՆԱՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

առաջին օրջան

ծխ. չորսամեայ դպրոցների դասընթաց

ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.

Վաճառվում է նոյն հեղինակի

ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԲՆԱՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

երկրորդ օրջան

Միսական վեցամեայ դպրոցների դասընթաց. մասն առաջին՝ օդ, ջուր և երկիր 50 կ., մասն երկրորդ՝ բոյս, մարդ և կենդանի 80 կ.։ Բոլոր գրքերի պահեստը «Գիր» գրավաճառանոցումն է։ Դիմել՝ Тифлисъ, книжн. магазинъ „ГИРЪ“.

(և.) 549. 2—2

Առևտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող

Տ. Մ. ՓԻԼՕՍԵԱՆԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

Թիֆլիս, Միխայլեան պր. 24/4. Տելէֆօն № 976.

Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։

Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։

Գործնական պարապմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լօնդօնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանօնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլօգրաֆիա (ռեմինգտօն և այլ.) և 4) Առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Պարապմունքները կատարվում են և զատ-զատ։ Ունկնդիրների թւի շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանօնները ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։ Կուրսերը ֆիրմաներին յանձնարարում են հաշւապահներ, օգնականներ և առևտր. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդունակութեամբ աչքի ընկնողներից։ (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 228 ունկնդիր, որոնցից 42 հոգի իգական սեռից)։

Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ

(և. հ. կ.) 555. 0—1 Տ. ՓԻԼՕՍԵԱՆ

Հայոց տառերի գիւտի 1500-ամեակի և հայկական տպագրութեան 400-ամեակի տօնահանդէսի առիթով

ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

1) Чинъ литургіи Апостольской Армянской Восточной Церкви.

2) Отвѣтъ Армянскаго Архіепископа М. Мурадьяна на посланіе Римскаго Папы Льва XIII.

3) Армянская Церковь придерживается монофизитскаго ученія Евтихія или нѣтъ? (отвѣтъ М. Меншикову).

Ներսէս քահ. Հէրլթեցեան. Ростовъ н/Дону. 556. 1—1

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.